

T.C
İstanbul Üniverisitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kütüphanecilik Ana Bilim Dalı
Dokümantasyon ve Enformasyon Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ VE KÜTÜPHANELER

İlkay Gürbüz

2501990165

Danışman: Prof. Dr. Aysel Yontar

İstanbul, 2002

ÖZET

Avrupa Birliği'ne aday olan Türkiye, Avrupa Birliği'nde enformasyon toplumu ve teknolojilerinin kütüphaneler alanında meydana getirdiği değişimleri izlemek durumundadır. Tez kapsamında; Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri, Avrupa'da Enformasyon Toplumu çalışmaları, Avrupa Birliği'nde kütüphaneler ile ilgili olarak politika ve programlar, kütüphaneler alanında Avrupa Birliği projeleri, Türkiye'de Enformasyon Toplumu'na bakış, Türkiye'de kalkınma planları ve bilim politikalarında kütüphaneler ele alınmıştır. Avrupa Birliği'nde kütüphaneler alanındaki tüm gelişmeler, Birlik düzeyinde politikalarla yönlendirilmektedir. Ancak Türkiye'de durum böyle değildir. Bugüne kadar, Türkiye'de kalkınma, kültür ve bilim politikalarında kütüphanelere ilişkin durum tespiti yapılması veya kimi uygulamalar olmasına rağmen, bu çalışmalar Avrupa'da kütüphanelerin bulunduğu düzeyi yakalamaya yetmemiştir.

SUMMARY

As a candidate country for European Union entry, it is important for Turkey to follow developments in information society and its technologies as they affect developments in library services. In this thesis, the following topics related to this issue are discussed; relations between Turkey and the European Union, information society related work within the European Union, European Union policies and programs on libraries, perceptions of information society in Turkey, and development plans & policies in culture and science. Policy initiatives issued by the European Union provide useful insights into the ways in which improvements in Turkish libraries may be realized. Such initiatives are made at the highest level, which is not the case in Turkey. Although some efforts have been made to enhance the status of libraries according to development plans, and cultural and science policies, they still fall short of the status enjoyed by many libraries in the European Union.

ÖNSÖZ

Enformasyonun başlangıçta ekonomik, daha sonra toplumsal bir kaynak olarak kullanılması sonucu ortaya çıkan Enformasyon Toplumu, dünyada tüm toplumları kendisini oluşturmaya zorlayan bir yapıdadır. Tarım toplumu, sanayi toplumu ve günümüzün enformasyon toplumu, sırasıyla birbirini tamamlayan ve takip eden oluşumlardır. Enformasyon Toplumu adı verilen son oluşum içerisinde yer alabilmek, diğerlerine göre daha farklı ve daha zor koşulları yerine getirmeyi gerekli kılıyor. Enformasyon Toplumu'nu oluşturan etkenlerin, Amerika'da ve Japonya'da ilk ortaya çıkışları ile Avrupa, 90 yılların başında bu tür oluşumlardan uzak kalmanın dünyadaki güç dengelerini yeniden belirleyeceği gerçeğini anlamıştır. Enformasyonun kullanımı, bu tür ekonomik kaygılarla başlamasına karşın bugün enformasyonun aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir ihtiyaç olduğu hiç şüphesiz kabul görmüştür.

On beş üye devletten oluşan Avrupa Birliği, enformasyonun gücünü bilen, bunu toplumsal hayatın her noktasında kullanmaya ve böylelikle yeniden üretimi sağlamaya çalışan bir yapı içindedir. Türkiye 1963 Ankara Antlaşması ile resmi olarak Avrupa Birliği'ne giriş için başvurusunu yapmış ve 1999 yılı itibari ile birliğe adaylık statüsü kazanmıştır. Henüz Avrupa Birliği'ne giriş sürecini tamamlayamamış olan Türkiye, bu zaman diliminde, birliğin politika ve uygulamaları ile uyum sağlamak üzere bir takım girişimlerde bulunmak durumundadır. Bu uyum sürecinde kütüphaneler, enformasyon toplumunun vazgeçilmez bir bileşeni olarak yer almak zorundadır. Bu tez uyum sürecini gerçekleştirmek üzere gereksinim duyulacak olan, Avrupa'daki enformasyon toplumu-enformasyon teknolojileri-enformasyon hizmetleri-kütüphaneler zincirinin aydınlatılmasına katkıda bulunabilecek bir çalışma niteliğindedir.

Enformasyonu toplayan, düzenleyen, dağıtan ve yeniden üretimi sağlayan kurumlar olarak kütüphaneler, Avrupa Birliği'nin enformasyon toplumu uygulamalarında önemli bir yer tutmaktadır. Kütüphanelerin politikalarla ele alındığı,

belirlenen politikaların uygulama alanları bulduğu Avrupa Birliği'nde kütüphaneler alanındaki gelişmeleri ortaya koymak, aynı alanlarda Türkiye'deki durumu tespit etmek, bu karşılaştırma sonucu Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki gelişmeleri yakalayabilmesi için koşulları sıralamak bu tezin amaçlarını oluşturmaktadır.

Konu, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde olması, bu süreçte, kütüphanelerin üst düzeyde yerinin belirlenmesi ve Türkiye'de konuyla ilgili durum tespiti yapılması, eksiklerin belirlenmesi ve bunların giderilmesi için yapılan önerilere işlerlik kazandırılması adına önemlidir.

Tez kapsamında, Avrupa Birliği'nde Enformasyon Toplumu çalışmalarının etkisi ile enformasyon hizmetleri ve kütüphaneler alanında meydana gelen gelişmelerin üst düzey politikalarla belirlenmiş olması, bu politikaların uygulama alanları bulmasına karşılık, Türkiye'de üst düzey politikalar/planların aynı gelişim sürecini izlemediği ve bu sebeple Avrupa Birliği ile kütüphaneler alanında aynı gelişim düzeyine erişilememiş olunduğu, Türkiye ve Avrupa Birliği'ndeki uygulamaların karşılaştırılması, farklılıkları, nedenleri ve birlik ile aynı düzeyi yakalamak için yapılması gerekenler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Avrupa Birliği; Enformasyon Toplumu, enformasyon, bilim ve teknoloji politikaları gibi kavramların geniş bir tabana yayılıyor olması, tez konusunun daraltılmasını gerçek anlamda zorlaştırmıştır. Aynı zamanda konuyla ilgili Türkçe literatürün azlığı, karşılan zorluklar arasında anılabilir.

Bu çalışma sırasında, tez danışmanlığımı yoğun iş temposuna rağmen çalışmamı yönlendiren hocam Prof. Dr. Aysel Yontar'a, benim bir meslek elemanı olarak hem çalışıp hem de akademik kariyerimi geliştirme olanağı sağlayan Koç Üniversitesi Kütüphanesi Müdürü Jane Ann Lindley'e, olabilecek en kolay biçimde kaynaklara

ulaşmamı sağlayan Koç Üniversitesi Ktphanesialışma arkadaşlarıma ve en zor zamanlarda yapabileceğimi tekrarlayan dostlarıma sonsuz teşekkür borçluyum.

İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Önsöz.....	iv
İçindekiler.....	v
Kısaltmalar.....	vii

I. Avrupa Birliği ve Enformasyon Toplumu

1.1. Avrupa Birliği Tanımı ve Tarihsel Gelişim.....	4
1.1.1. Avrupa Birliği Örgütsel Yapısı.....	6
1.1.2. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri.....	9
1.2. Enformasyon Toplamlarının Ortaya Çıkışı.....	13
1.2.1. Üye Ülkelerde Enformasyon Toplumu Uygulamalarına Bakış.....	16
1.2.2. Avrupa Birliği Enformasyon Toplumu Çalışmaları.....	19
1.2.3. Avrupa Araştırma Alanı	23

II. Avrupa Birliği'nde Enformasyon Hizmetleri

2.1. AB'nin Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Politikası	24
2.1.1. Çerçeve Programlar	25
2.1.2. AB'de Kütüphaneleri Konu Alan Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programları.....	30
2.1.3. Esprit Programı.....	32
2.1.4. IDA.....	33
2.1.5. BRITE-EURAM.....	33
2.2. AB Eğitim ve Kültür Politikası.....	34
2.2.1. Kütüphaneleri Konu Alan Eğitim Programları.....	34
2.2.2. Kütüphaneleri Konu Alan Kültür Programları.....	36
2.3. Avrupa'da Enformasyon Hizmeti Üzerine Uluslararası Kuruluşlar.....	37
2.3.1. EBLIDA.....	37

III. Avrupa Birliği Süreci'nde Türkiye'de Enformasyon Hizmetleri

3.1. Enformasyon Toplumu'nun Türkiye'ye yansımaları.....	43
3.2. Enformasyon Hizmetlerine Tarihsel Bakış.....	46
3.2.1. Ulusal Enformasyon Politikası Çalışmaları.....	46
3.2.2. Kalkınma planları.....	48
3.2.3. Bilim politikaları	52
Sonuç.....	58
Kaynakça.....	63

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.y.	Aynı yer
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Ar-ge	Araştırma geliştirme
ARTISTE	An Integrated Art Analysis and Navigation Environment
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AT	Avrupa Topluluğu
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
BRAVA	Broadcast Restoration of Archives through Video Analysis
CECUP	Central and Eastern European Copyright User Platform
CELIP	Central and Eastern European Licensing Information Platform
COST	European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research
COVAX	Contemporary Culture Virtual Archive in XML
DELOS	Network of Excellence on Digital Libraries
DIGICULT	Digital Heritage and Cultural Content
EBLIDA	European Bureau of Library, Information and Documentation Associations
ECHO	European Chronicles On-Line
ECUP+	European Copyright User Platform

GİRİŞ

Enformasyonu halk düzeyine indirerek enformasyon bilincini kullanımını ve yeniden üretimini sağlamak, toplumun tüm alanlarına yayılan bir değişimi, köklü bir enformasyon sistemini ve hizmetini gerektirir. Bu gibi toplumsal değişimi zorunlu kılan gelişmelerde, devletin/hükümetin etkin bir biçimde katkısı, başka bir deyişle yönetsel destek, olması gereken en önemli koşullardan biridir. Üst düzeyde verilen destek, olumlu gelişmelere yol açarken, bunların devamlılığını sağlayıcı bir yapıda beraberinde getirir. Desteklenen oluşumlar, bireylere ya da tek tek kuruluşlara bağlı aksamalardan uzak, sağlıklı adımlar atarak gelişmelerini sürdürürler. Avrupa Birliği'nde enformasyon hizmetleri konusunda, sözü edilen üst düzey destek mevcuttur. Bu nedenle olumlu gelişmeler meydana gelmekte ve sürekliliğini korumaktadır. Türkiye olarak, ülkemizin bu gelişmelere karşılık mevcut durumu ve yapılması gerekenler bu çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır.

Tezin amacı, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de kütüphanelerin, yönetim düzeyinde ele alındığı alanları ve kütüphanelere ilişkin uygulamaları ortaya koyarak bunları karşılaştırmak, bu karşılaştırma sonucunda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, Avrupa'da kütüphaneler alanındaki uygulamalar düzeyini yakalaması için gerekenleri sıralamaktır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çalışmanın bütününde söz konusu olan Avrupa Birliği'nin tarihsel süreci, örgütsel yapısı ve Türkiye'nin Birlik ile olan ilişkileri kısaca verildikten sonra, Avrupa'da enformasyon hizmetlerinde olumlu gelişmelerin kaynağı olan Enformasyon Toplumu kavramı ve ortaya çıkış koşulları irdelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, Avrupa Birliği'nde, yönetim düzeyinde enformasyon hizmetlerinin şekillendirildiği eğitim, kültür ve araştırma-teknoloji geliştirme politikalarında kütüphanelerin yeri saptanmaya çalışılmıştır. Avrupa Birliği'nde, bu politikalar doğrultusunda geliştirilen kütüphaneler ile ilgili program

ve projeler; enformasyon hizmeti ve kurumları adına eylemde bulunan uluslararası kuruluşlar, Avrupa Birliği'nde enformasyon hizmetlerinin durumunu belirlemek üzere verilen son başlıklardır. Bu alanda hizmet veren uluslararası kuruluşların verilme sebebi, bu kuruluşların Birlik içerisinde ne kadar aktif olduğu, hangi alanlarda kararlar alıp, uygulamada bulunabildiklerini göstermektir.

Üçüncü bölümde, Avrupa Birliği'nde ele alış biçimimizde olduğu gibi, öncelikle Türkiye'de Enformasyon Toplumu kavramı ve bu yöndeki gelişmeler incelenmiş, ardından Türkiye'de enformasyon hizmetleri ve kütüphanelerin, ulusal enformasyon politikası çalışmaları, kalkınma politikaları, bilim ve teknoloji politikaları ile devlet düzeyinde ele alınışı irdelenmiştir. Bu noktada var olanlar ve eksikler belirtildikten sonra, Türkiye'de enformasyona erişim, işbirliği, standartlaşma adına yapılan oluşumlara örnek olarak Tübitak'ın başkanlığında oluşturulan, Ulakbim, Tuena gibi oluşum ve projeler açıklanmaya, bunların Avrupa Birliği'ndeki gelişmeleri yakalama konusundaki yeterlilikleri saptanmaya çalışılmıştır.

Amaca ulaşmak için, betimleme yöntemi ve veri toplama amaçlı, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Çalışma için yapılan taramalarda, konu ile ilgili Türkçe kaynaklar yok denecek kadar azdır. Literatürümüzde, Avrupa'da kütüphane alanında uygulamaları yansıtan çalışmaların, kültürel politikalar açısından Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç, genel çerçevede Selma Aslan, halk kütüphaneleri alanında Doç Dr. Bülent Yılmaz tarafından araştırma konusu olarak ele alındığı görülmektedir. Gerekli bilgileri toplamada, yabancı web sayfaları en çok yararlandığım kaynaklar oldular. Bunu Avrupa'nın bilgiye, büyük ölçüde elektronik ortamda erişimi, dolayısıyla daha çok kişiye daha hızlı erişimi sağlayan yapısı ile ilişkilendiriyorum. Çalışma sırasında, Türkçe kaynakları taramada, 1980-2001 yıllarına ait Türkiye Bibliyografyası, Türkiye Makaleler Bibliyografyası, 1952-2001 Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, Türkiye Tezler Kataloğu taranmıştır. Yabancı kaynak erişimi için, Library Literature, Library and Information Science Abstract yanında OCLC First Search ve Ebsco Academic Search Premier 1980-2001 tarih aralığında taranmıştır. Avrupa Birliği Genel sekreterliği (ABGS), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Türk Sanayi ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) ve Türkiye Bilim ve Teknoloji Araştırma

Kurumu (TÜBİTAK)'nın web sayfaları ve raporları, tezi oluşturmada en çok başvurulacak kaynaklardır.

Tezin oluşum aşamasında, Avrupa Birliği'nde uygulamalar konusunda, British Council Dokümantasyon Merkezi Başkan Yardımcısı Selma Aslan'dan, bilgi alınmıştır. Avrupa Birliği'nin kütüphaneler konusunda finanse ettiği projeler konusunda, projelere finansmanın sağlanması ile ilgili olarak, Avusturya'nın Graz şehrinde 2-6 Temmuz 2002 tarihleri arasında yapılan 31. LIBER toplantısı sırasında, Hollanda Kraliyet Kütüphanesi'nden Gerard Van Trier ile bir görüşme yapılmıştır.

Konunun Avrupa Birliği, Enformasyon Toplumu ve enformasyon teknolojileri çerçevesinde oldukça yeni bir konu olması Türkiye açısından kaynak azlığına, Avrupa açısından sürekli kaynak yeniliğine sebep olmaktadır. Bu çalışmanın, konuyla ilgili olarak alanımızda bilimsel çalışmalara katkısı olabilmesi en büyük dileğimizdir.

I. AVRUPA BİRLİĞİ VE ENFORMASYON TOPLUMU

1.1. Avrupa Birliği Tanımı ve Tarihsel Gelişim

AB barışı korumak, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi pekiştirmek amacı ile bir araya gelmiş, 15 üye devletten ve ortak kurumları bulunan üç topluluktan oluşur.¹ Birliğin öncelikli amacı; bu ülkelerin ekonomik potansiyellerinin bir araya getirilmesi ve böylece güçlü bir Avrupa Ortak Pazarı oluşturulmasıdır.² AB'nin amaçları daha ayrıntılı aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

- İç sınırları olmayan bir alan yaratarak, ekonomik ve parasal birliğin oluşturulması yoluyla dengeli ve kalıcı bir ekonomik ve sosyal gelişme sağlamak
- Ortak dış politika ve güvenlik politikası aracılığıyla uluslar arası alanda kendi kimliğini ortaya koymak
- Bir topluluk yurttaşlığı getirilmesi suretiyle üye ülkelerin yurttaşlarının hak ve çıkarlarının korunmasını güçlendirmek
- Adalet ve içişleri alanlarında sıkı bir işbirliği geliştirmek³

Avrupa Topluluğu, II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda Almanya ve Fransa'nın öncülüğünde altı Batı Avrupa ülkesi tarafından ulusçuluk engellerinin azaltılarak bütünleşmiş Avrupa düşüncesine canlılık verilmesi girişiminin bir ürünü olarak görülmektedir.⁴ Ortaya atılan çeşitli görüşler ve hedefler dışında, bir süper Avrupa Devleti yerine, ulusal devletlerin transformasyonu yoluyla sağlanacak bir bütünleşme uygun bulunmuştur.⁵

¹ AB Genel Sekreterliği. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.abgs.gov.tr/ab_kurumlar.htm. [2001]

² Avrupa Topluluğu ve Türkiye. 2. bs. [Ankara]: T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1993 s.23

³ İbrahim S. Canbolat. Uluslararası siyasal sistem: Avrupa Topluluğu-AB örneği. Bursa: Ezgi Kitabevi, 1994 s.194

⁴ İbrahim S. Canbolat. a.g.e s.80

⁵ İbrahim S. Canbolat. a.g.e s. 81

AB'ni oluşturan topluluklar içinde ilk kurulanı, 1951 yılında Paris Antlaşması ile Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)' dur. Birliğin temelini oluşturan bu ilk birleşmenin yansıtılan amacı; Fransa'nın zengin kömür ve demir madenlerinin Almanya ile birlikte ve uluslararası bir örgüt aracılığıyla işletilmesidir. Aynı ideale sahip Avrupa Ülkeleri'nde bu örgüte katılabilecekleri açıklanmıştır. Ancak bu antlaşmanın temelinde, savaş sanayinin ana maddeleri olan demir ve çeliğin üretim ve kullanım yetkisinin uluslararası bir organa verilmesi, gelecekteki olası bir Almanya-Fransa çatışmasının önlenmesi ve böylelikle Avrupa'da birliğin başarılması yatmaktadır.⁶

1951'de, Alman ve Fransız, kömür ve çelik üretiminin tümünün ortak bir yüksek otoriteye bırakılmasını öngören Schuman Planı' nın hemen ardından Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun doğması ile başlayan bu bütünleşme süreci, 1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Atom Enerjisi Topluluğu'nun fiilen kurulmasıyla gelişme göstermiştir.⁷ Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM), birliğin diğer iki topluluğudur.

1957 Roma Antlaşması ile, kömür ve çelik gibi sınırlı endüstrilerden, artık ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak bir bütünleşme aşamasına geçilmesine karar verilmiştir.⁸ Siyasal entegrasyon, sosyal ve ekonomik entegrasyonu içerdiği ölçüde gerçekleşebileceğinden, ekonomik alandaki bu bütünleşme aslında siyasal birliği temellendirecekti.⁹ Roma Antlaşması ile hedeflenen siyasal birliğin, kurumsal iyileştirme ve Tek Topluluk yoluyla hızlandırılmasına yönelik bir araç görünümünde olan Avrupa Tek Senedi, 1986'da imzalanıp, 1987'de yürürlüğe girmiştir. Avrupa Tek Senedi, Avrupa Topluluklarının kuruluşuna yönelik antlaşmalarla başlatılan eseri sürdürmek ve devletler arasındaki ilişkilerin tümünü, 1983 Stuttgart deklarasyonu gereğince, bir AB'ne dönüştürmek iradesiyle bir araya gelen 12 At üyesi devletin temsilcileri tarafından hazırlamıştır.¹⁰

⁶ Avrupa Topluluğu ve Türkiye. a.g.e s.23

⁷ İbrahim S. Canbolat. a.g.e s.81

⁸ Avrupa Topluluğu ve Türkiye. a.g.e s.23

⁹ İbrahim S. Canbolat. a.g.e s.82

¹⁰ İbrahim S. Canbolat. a.g.e. s.85

Avrupa Topluluğu ülkeleri, ekonomik ve parasal birliğin yanısıra, politik birlik hedefleri doğrultusunda, ortak bir dış güvenlik politikası oluşturmaya yönelmiştir.¹¹ Avrupa Topluluğu'nun kuruluşundaki temel ekonomik neden, II. Dünya Savaşı'nda yıkık ve tükenmiş çıkan Avrupa'da, bütünleşmenin parasal genişlemeye, bununda sermaye ve teknolojinin hızlı gelişimine yol açacak olmasıdır. Ekonomik kalkınma, savaşın yıkıntılarını da beraberinde götürecektir. Birleşmenin politik boyutunu ise, Sovyetler Birliği'nin doğuya yayılmasını engellemek oluşturmaktadır.¹²

Yukarıda sayılan nedenler doğrultusunda, 1992 Maastricht Antlaşması ile, ekonomik, parasal ve politik birlik çerçevesinde ilerleyen ve belirli alanlarda hükümetler arası işbirliğini içeren bir AB kurulmuştur.¹³ Bu antlaşma aynı zamanda AB Antlaşması olarak da bilinir ve Avrupa Topluluğu'nda ekonomik ve siyasal entegrasyonun tam olarak gerçekleştirilmesine yönelik en kapsamlı ve önemli belgedir.¹⁴ Topluluk içinde, görev alanı olarak kültür, genel ve mesleki eğitim, vize politikası, tüketicinin korunması, ulaştırma, telekomünikasyon ve enerji altyapısına ilişkin Avrupa aşırı bir ağırlıkla kurulması, endüstri politikası ve kalkınmaya yönelik işbirliği gibi etkinliklerin bulunması, Maastricht Antlaşması ile kararlaştırılmıştır.¹⁵

1.1.1 Avrupa Birliği Örgütsel Yapısı

Birliği oluşturan kurumlar şunlardır: Demokratik yollarla seçilen Parlamento, üye devletleri temsil eden ve bakanlardan oluşan Konsey, Avrupa Toplulukları Konseyi (Avrupa Topluluğu Zirvesi), antlaşmaların koruyucusu olan Komisyon, Topluluk hukukuna uyulmasını sağlayan Adalet Divanı ve birliğin yönetimini izleyen Sayıştay.¹⁶

Avrupa Parlamentosu; 626 milletvekilinden oluşan Parlamentoda 19 komisyon görev yapar. Komisyonun önerilerini oylayarak fikir bildirir. Parlamento önerileri kabul

¹¹ Rıdvan Karluk. *AB ve Türkiye*. İstanbul: İMKB, 1996 s.78

¹² *Avrupa Topluluğu ve Türkiye*. a.e. s. 23

¹³ AB Genel Sekreterliği. a.y.

¹⁴ İbrahim S. Canbolat. a.g.e s.193

¹⁵ İbrahim S. Canbolat. a.g.e. s.204

¹⁶ AB Genel Sekreterliği. a.y.

edebilir, değiştirebilir ya da reddeder. Maastricht Antlaşması ile veto yetkisine sahip olmuştur.¹⁷ Başlıca işlevi, siyasi itici güç olarak Topluluk politikalarının hazırlanması için gereken çeşitli inisiyatifleri üretmektir. Parlamento ayrıca, Komisyonun programını oylar ve özellikle Komisyon ve Konsey'e sözlü ve yazılı sorular yönelterek Avrupa politikalarının gündelik işleyişini izler.¹⁸

Bakanlar Konseyi; Üye 15 ülkenin bakanlarından oluşur. Komisyon tarafından önerilen mevzuatı yürürlüğe sokan Konsey, AB'nin kalbi durumundadır.¹⁹ Bir görevi, üye devletlerin genel ekonomik politikalarını koordine ederk ve Komisyon'un sunduğu tekliflerden hareketle Parlamento'yuda şu ya da bu ölçüde sürece katan usüllere uygun biçimde ortak politikalara ilişkin temel kararları alarak antlaşmada belirlenmiş olan hedeflere ulaşılmasını sağlamaktır. Konsey, hükümetlerarası işbirliğine dayalı iki alnda daha birncil rol oynar, ortak dış politika ve güvenlik politikası çerçevesinde ortak konumları tanımlar ve ortak kararları alır. Bu önlemlerin uygulanmasındanda birliğin temsilcisi sıfatıyla Konsey başkanlığı sorumludur. Konsey'in adalet ve içişleri alanındaki esas işlevi ortak eylemler belirlemek ve üye devletler imzalayacağı sözleşmeleri hazırlamak ve önermektir.²⁰

Avrupa Toplulukları Konseyi (Avrupa Toplulukları Zirvesi); 1974'te oluşturulan Konsey, 15 devlet başkanı ve hükümet yetkililerini yılda en az iki defa bir araya getirir. AB'nin genel politikalarını belirler.

Avrupa Komisyonu; Üye ülkelerin devlet başkanları ve hükümetlerince belirlenen 20 üyeden oluşur. Komisyon'un görevi bütçe ve yasa önerilerini hazırlamak, uluslararası anlaşmalarda arabuluculuk yapmak ve Bakanlar Konseyi'nde oylanan kararların uygulanışını kontrol etmektir.²¹ Ayrıca, Birliği harekete geçiren organ ve yasama sürecini başlatmada tek yetkilidir. Son olarak, Komisyon AB'nin yürütme organıdır. Buna belirli antlaşma maddelerinin uygulanmasına ilişkin kuralların

¹⁷ Ridvan Karluk. a.g.e s. 109

¹⁸ AB Genel Sekreterliği: AB'nin kurumları. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.abgs.gov.tr/ab_kurumlar.htm. [2001]

¹⁹ Rıdvan Karluk. a.g.e s. 109

²⁰ AB Genel Sekreterliği: AB'nin kurumları, a.y.

belirlenmesi ve birlik faaliyetleri için ayrılmış bütçe ödeneklerinin idareside dahildir.²²

Adalet Divanı; Avrupa Antlaşmaları'nın hukuka uygun biçimde yorumlanması ve uygulanmasını sağlamaktır.²³

Sayıştay; AB'nin tüm gelir ve harcamalarını hukuka uygun ve düzenli biçimde yapılıp yapılmadığını ve maliye yönetiminin tutarlı olup olmadığını denetler. Birlik Antlaşması ile Sayıştay'a tam kurumsal statü tanınmış ve sorumluluklarının kapsamı genişletilerek hesapların güvenilirliği ve hesaplara konu olan işlemlerin hukuka uygunluğu ve düzenliliği hakkında Parlamento ve Komisyon'a güvence bildirimi sunma görevi verilmiştir.²⁴

Her ne kadar Avrupa Topluluğu kurumları, kesin kalıplar içinde yasama, yürütme, ve yargı organları, formel bir sınıflandırmaya tabi tutulmasada genel olarak her kurum ağırlıklı biçimde belli bir işlevi üstlenmiştir. Bu bağlamda, Bakanlar Konseyi'nin öncelikle yasama, Komisyonun ise yürütme görevi yaptığını söylemek mümkündür. Parlamento daha çok bir denetim organı olarak varlık göstermekle birlikte, artan biçimde yasama haklarına da sahip olmaktadır. Avrupa Adalet Divanı, yasama organı olarak faaliyet göstermektedir.²⁵

Topluluk içerisinde alınan kararlar, üye ülkelerde ya aynen uygulanmakta ya da kendi anayasal düzenleri içerisinde ulusal hukuk normlarına dahi edilmektedir. AB tüm kurumlarıyla birlikte tek bir sistemi ifade etmektedir ve kararlar bu sistem içerisinde alınmaktadır.²⁶

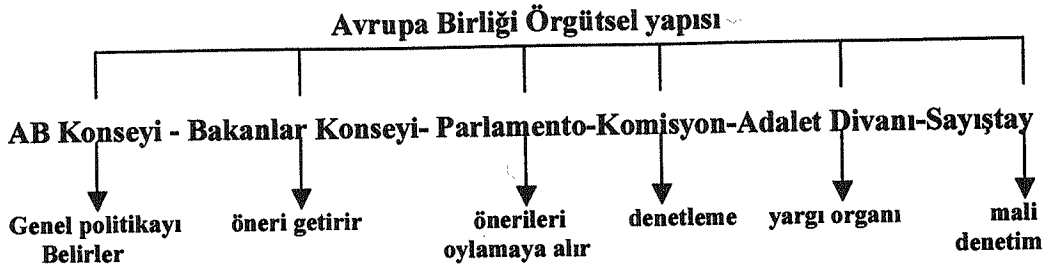
²¹ Rıdvan Karluk. a.g.e s. 109

²² AB Genel Sekreterliği: AB'nin kurumları. a.y.

²³ AB Genel Sekreterliği: AB'nin kurumları. a.y.

²⁴ AB Genel Sekreterliği: AB'nin kurumları. a.y.

²⁵ İbrahim S. Canbolat. a.g.e. s.193

Şekil I Rıdvan Karluk. a.g.e s. 106

1.1.2. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri

AET'nu kuran Roma Antlaşması her Avrupalı devlete, Topluluğa üye olma hakkını vermektedir. Türkiye'de bu hakkı kullanarak Topluluğa üye olmak için, 1959 tarihinde Topluluğa üyelik için başvurmuştur. Türkiye, Yunanistan'dan sonra AET'ye ortak olmak için başvuran ikinci ülkedir.²⁷ 11 Eylül 1959 tarihinde Brüksel'de toplanan AET Bakanlar Konseyi sonucunda, Türkiye'nin talebi olumlu karşılanmış ve Komisyon Türkiye ile ortaklık şartlarının belirlemek için görüşmeler yapmakla görevlendirilmiştir.²⁸ Topluluk, 21 Nisan 1960'ta Türkiye ve Yunanistan'ın başvurularının paralel süreçlerde ele alınmasını kararlaştırmıştır.²⁹

Eylül 1959 ve Mayıs 1963 tarihleri arasında, Türkiye ile AET ilişkilerinde, Gümrük Birliğine dayanan ortaklık antlaşmaları ve mali yardımlar konusunda adımlar atıldığı gözlenir. BU dönem içerisinde, Türkiye'deki 1960 askeri darbesi ve gerçekleşen idam cezaları, özellikle Fransa'nın Türkiye'nin Topluluğa katılımına karşı olumsuz tepkisine neden olmuştur. Almanya'nın Türkiye'yi desteklediği gözlenirken, İtalya ekonomik nedenlerden dolayı Türkiye'yi desteklememiştir.³⁰

Topluluk ile resmi ilişkilerin başlangıcı kabul edilen, AET ile ortaklık antlaşması, taraflar arasında Gümrük Birliğine dayanan ve tam üyeliği öngören

²⁶ İbrahim S. Canbolat. a.g.e s. 134

²⁷ Rıdvan Karluk. a.g.e s.392

²⁸ Rıdvan Karluk. a.g.e s.393

²⁹ Rıdvan Karluk. a.g.e s.392

³⁰ Rıdvan Karluk. a.g.e s.395

Ankara Antlaşması 12 Eylül 1963'te Ankara'da imzalanmıştır.³¹ "Ankara Antlaşması, Türkiye ile topluluk ülkeleri arasında ekonomik birleşmeyi, işgücünün serbest dolaşımını ve taraflar arasındaki sosyal bağların güçlendirilmesini öngörmekte, Türkiye'nin ileride AET'ye tam üye olmasını amaçlamakta, ekonomik ve politik bir nitelik taşımaktadır.³² Türkiye ve Topluluk üyesi ülkelerin ekonomileri arasındaki farkı kapatma amacıyla, belirli süreler içinde Türkiye'ye mali yardım yapılması, bu antlaşmanın ekonomik yönünü, barış ve özgürlüğü koruma ve güçlendirme kararlılığı ise politik yönünü oluşturmaktadır.³³

Ankara Antlaşması'nda, taraflar arasındaki ortaklık rejiminin uygulanması ve gelişmesini sağlamak amacıyla, üç temel organ kurulmuştur: Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi ve Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu. Ortaklık Konseyi, Ankara Antlaşması'nın uygulanmasını sağlamak amacıyla karar, öneri ve inceleme yetkisine sahiptir.³⁴ Ortaklık Komitesi, konseye yardımcı bir organdır ve işbirliğini sağlamakla yükümlüdür.³⁵ Karma Parlamento Komisyonu, ortaklığın demokratik denetim organıdır. Yıllık faaliyet raporlarını incelemek ve ortaklığa ilişkin önerilerde bulunmakla yükümlüdür.³⁶

Ankara Antlaşması'nda yer alan hükümlerin, Türkiye ekonomisine uygun biçimde uygulanmasını sağlayacak Katma Protokol, 1 Eylül 1971'de yasalaşmış ve 1 Ocak 1973'te yürürlüğe girmiştir.³⁷ Tam üyeliğe geçişte, hazırlık dönemi içinde olan Türkiye, kredi yardımı alarak, Ankara Antlaşması'nda yer alan hükümlerin Türkiye'nin ekonomik durumuna uygun biçimde yürürlüğe konulmasını sağlayacak Katma Protokol ile geçiş dönemine başlamıştır.³⁸

³¹ Rıdvan Karluk. a.g.e s.404

³² Ersin Çelenkoğlu. "Avrupa Birliği ve Türkiye". *Türk Kütüphaneciliği*. 14:1, 2000 s.107

³³ Rıdvan Karluk. a.g.e s.407

³⁴ Rıdvan Karluk. a.g.e s.481

³⁵ Rıdvan Karluk. a.g.e s.491

³⁶ Rıdvan Karluk. a.g.e s.493

³⁷ Rıdvan Karluk. a.g.e s.408

³⁸ Ersin Çelenkoğlu. a.g.e. s. 108

Türkiye'nin 1970'lerin ikinci yarısında itibaren çeşitli faktörlerin etkisi ile ekonomik güçlükler ile karşılaşmış olması, Topluluk ile ilişkilerine de yansımıştır. Topluluk ile dış ticaret açıklarının büyümesi, gümrük indiriminin istendiği biçimde olmaması gibi nedenlerle 25 Aralık 1976'da Türkiye Katma Protokolü tek taraflı olarak dondurmıştır.³⁹

Türkiye'deki siyasi istikrarsızlık yaşanan olumsuz gelişmeleri körükler durumdaydı. Ekonomik durumun kötüye gitmesi karşısında, AET kredilerini iki katına çıkarmıştı. 1978'de Topluluk ile ilişkiler yeniden düzenlenmek üzere, Türk Hükümeti kredi talebi ve 5 yıllık bir dondurma(bağışıklık) dönemini kapsayan bazı isteklerde bulunmuştur. Topluluk kredi isteklerini reddederken, 5 yıllık dondurma dönemini kabul etmiştir. Diğer yandan Türkiye, 1976'da başlayıp, 1979'da katılma antlaşmasını imzalayan Yunanistan'la aynı dönemde, AET'ye katılabilme fırsatını, o dönemin görevli hükümetinin tavrı nedeniyle kaçırmıştır. Bunun bir fırsat olmasının nedeni, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın üyeliklerinin, Topluluk tarafından aynı paralelde değerlendirilecek olmasıdır. Ancak dönemin siyasi iktidarı, Topluluk ile Gümrük Birliği bazında gelişen ilişkileri yeterli bulmuştur.⁴⁰ Türkiye'deki 1979 sonundaki hükümet değişikliği, AET ile ilişkilerin canlanmasına neden olmuştur. 1980'de Ortaklık Konseyi toplantı sonucunda ilk kez Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na katılımından söz edilmiştir. Ancak Türkiye'de bu sıcak ilişkilerin devamını istemeyen kimi partilerin baskısı ve ardından gelen 12 Eylül 1980 darbesi nedeni ile Türkiye-AB ilişkileri yeni bir döneme girmiştir.⁴¹ Bu son olumsuz gelişme üzerine, Avrupa Parlamentosu Türkiye aleyhine çalışan gruplarında etkisi ile 22 Ocak 1982 tarihinde ilişkileri fiilen dondurarak askıya almıştır. 23 Ekim 1985'te ise Balfé Raporu ile TBMM yeniden oluşuncaya kadar, ilişkilerin askıda kalacağını açıklamıştır.⁴²

Altı yıl aradan sonra, Türkiye'de farklı bir hükümetin Topluluk ile ilişkileri canlandırmak üzere girişimde bulunması ile, Eylül 1986'da Ortaklık Konseyi'nin

³⁹ Rıdvan Karluk. a.g.e s.395

⁴⁰ Rıdvan Karluk. a.g.e s.396-397

⁴¹ Rıdvan Karluk. a.g.e s.398

toplanması kararlaştırılmıştır. Yine aynı yıl 17 Ekim’de, AET ilişkilerinde sorumlu bir Devlet Bakanlığı kurulmuş ve 1987’de Topluluğa tam üyelik başvurusu yapılacağı açıklanmıştır.⁴³

AET Komisyonu, 1989’da Türkiye’nin tam üyelik başvurusu konusunda görüşlerini açıklayarak, Topluluğun kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini, ayrıca Türkiye’nin Topluluğa katılmadan önce ekonomik, sosyal ve politik alanda gelişmesinin gerektiğini bildirmiştir. 1991’de, 1981’den sonra ilk kez Ortaklık Konseyi toplanarak, Türkiye ile ortaklık organlarının işletilmesine ilişkin karar alınmıştır.⁴⁴

Avrupa Topluluğu-Türkiye ilişkilerinde olumlu adımlar 1992’de imzalanan Teknik İşbirliği Programı ile başlamıştır. Bu gelişmeyi, 1993’te Gümrük Birliği’nin gerçekleştirilmesi ile ilgili çalışmalar ve Türkiye ile AT Komisyonu yetkililerinden oluşan Yönlendirme Komitesi’nin oluşturulması izlemiştir.⁴⁵ 1993 Kopenhag Zirvesi ile, AB’ye katılacak ülkeler için belirlenen siyasi, ekonomik ve diğer kriterler, Türkiye’nde önüne konmuştur. Siyasi kriterler, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan hakları, düşünce özgürlüğü, azınlık hakları gibi, Türkiye’nin tam üyelik yolunda önüne çıkan en büyük engeldir.⁴⁶ 1994’te Korfu’da yapılan AB Zirvesi’nde, Türkiye ile Gümrük Birliği’nin gerçekleştirilmesine ilişkin bir toplantı kararlaştırılmış⁴⁷ ve 1995’te ilgili toplantıların sonucunda AB ile Gümrük Birliği’ni içeren Ortaklık Konseyi Kararı imzalanmıştır.⁴⁸ 31 Aralık 1995 tarihinde Gümrük Birliği’ne geçiş ile, Türkiye’nin geçiş dönemi bitmiş ve tam üyelik sürecinde son dönem başlamıştır. Bu gelişmeye karşılık, 1997’de toplanan Lüksemburg Zirvesi’nde Türkiye’nin resmen adaylığı değil, yalnızca ehil üye olduğu onaylandı.⁴⁹ Yine 1999’da Konseyin Köln toplantısında Türkiye’nin adı anılmazken, Helsinki’de toplanan AB hükümet ve devlet başkanları Türkiye’ye aday statüsü tanındı. Bu

⁴² Rıdvan Karluk. a.g.e s.399

⁴³ Rıdvan Karluk. a.g.e s.399

⁴⁴ Rıdvan Karluk. a.g.e s.400

⁴⁵ Rıdvan Karluk. a.g.e s.401

⁴⁶ Ersin Çelenkoğlu. a.e s. 109

⁴⁷ Rıdvan Karluk. a.g.e s.402

⁴⁸ Rıdvan Karluk. a.g.e s.402

zirvede vadedilen, katılım öncesi tüm yardımlar, Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerine uyumuna, gümrük birliği'nden doğan yükümlülükleri yerine getirmesine bağlıdır.⁵⁰ 2000'de AB Türkiye'ye katılım ortaklık belgesini vererek, bu çerçevede Ulusal Programı hazırlamasını istedi. Bu Ulusal Program 26 Mart 2001'de AB'ne sunuldu.⁵¹

Türkiye'nin AB'ye katılımı ile toplumsal alanda olanda kazanacaklarından söz edecek olursak, sivil toplum örgütlerinin daha demokratik ve özgür bir ortamda çalışabilecekleri, içerik açısından güçlü projeler hazırlayan sivil toplum kuruluşlarının mali yardım alabilecekleri, eğitim-öğretimin Avrupa standardına yükselebileceği, bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılacağı, okullar arası değişim programının uygulanabileceği, mesleki eğitime önem verileceği, gençlerin girişimlerinin destekleneceği, rekabetin artması ile kalitenin yükseleceği ve daha ucuza hizmet alabilmenin mümkün olacağı, hizmet sektörünün gelişeceği ve yeni iş alanlarının açılacağı, iletişim, haberleşme ve bilişim sektörünün önem kazanacağı, dijital ortamların önem kazanarak, yaygınlaşacağı değişim gösterecek alanlar arasında sayılabilir.⁵²

1.2. Enformasyon Toplamlarının Ortaya Çıkışı

Enformasyon toplumlarının, 20 yy.ın son on yılında ortaya çıktığı gözlenir. Toplumlar çağa, ekonomik ve endüstriyel politikalar boyutunda bakmaktan öte, toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik sistemi kapsayan, bilgi-yoğun bir gelişimi amaçlamaktadırlar. Toplumsal bir değişimi sağlamak için, formal bir politika çerçevesinin oluşturulması, enformasyon toplumlarının gelişiminde gerekli görülen noktalardan biridir.⁵³ Bu, köklü ve sürekli değişimlerin söz konusu olduğu ya da bir dönemin kapatılıp diğerine geçiş yapıldığı durumlarda, formal politikaların amaca yönelik tüm dinamikleri kontrol edebilmesiyle açıklanabilir.

⁴⁹ Ali Bulaç. a.g.e. s.36

⁵⁰ Ersin Çelenkoğlu. a.g.e. s.109-110

⁵¹ Ali Bulaç. a.g.e. s.37

⁵² Ersin Çelenkoğlu. a.e. s.113-114

Köklü değişimleri destekleyecek, tüm bu çabaların kökenindeki ekonomik rekabet olgusunu yadsımak mümkün değildir. Dünyada, enformasyon toplumlarına yönelik ilk hareketler, 1992 ABD Başkanlık Seçimi kampanyasında, Başkan Yardımcılığı'na aday Al Gore' un enformasyonotoyolu geliştirme fikrini ortaya atmasıyla başlar.⁵⁴ Bu fikrin, Başkanlığı kazanan Clinton tarafından, hükümetin belli başlı programlarından biri olması, Avrupa'da ilk yankılarını bulmuştur. Bu programın Avrupa ekonomisinin rekabet gücü açısından yaratabileceği tehdit fark edilerek, zamanın Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors tarafından bir kararname yayınlanmıştır. Bu kararname, Al Gore'un enformasyonotoyoluna benzer bir Avrupa yüksek kapasiteli iletişim şebekesi konusundaki görüşlerini içermektedir.⁵⁵ O günden bu yana, Avrupa'nın enformasyondan ekonomik ve giderek artan oranda sosyal bir kaynak olarak yararlanma kapasitesini artırmak için, bu belgeyi izleyen çeşitli raporlar yazılmış, çalışmalar yapılmış, politikalar ve eylem programları tasarlanmıştır.⁵⁶ Yapılan bu çalışmalarla, bilgi-yoğun topluma geçme gereksinimi kavranmış, enformasyon hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için programları belirleyen enformasyon politika belgeleri ortaya çıkmıştır.

Avrupa'daki enformasyon toplumu gelişimine geçmeden önce, dünya genelinde bu gelişimin gözlenen aşamalarını gözden geçirerek, ortak hedefleri ya da farkı uygulamaları kavramak daha uygun olacaktır. Gözlenen ilk durumlardan biri, birbirinden ekonomik, coğrafi ve politik anlamda büyük farklılıklar taşıyan ülkelerin, temelde aynı hedefleri paylaştıklarıdır. Öncelik, evrensel düzeyde erişilebilir, etkin bir yüksek kapasiteli iletişim sistemi kurmaktır. Bu sisteme, enformasyon toplumlarının omurgası olarak bakılmaktadır. Moore, bu yaklaşıma karşılık 'oysa, iletilerin aktarılabilirdiği ve tüm toplumun ona dayandığı bir sinir sistemi şeklinde tanımlamak daha doğru olurdu' diyerek fikrini ortaya koyar. Diğer bir ortak hedefte, kamu ya da özel tüm sektörlerin, verimlilik düzeylerini ve rekabet güçlerini, diğer bir deyişle etkinliklerini artırmak için enformasyonu kaynak olarak kullandıkları bir

⁵³ Nick Moore. 'Enformasyon politikalarına küresel bakış'. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/moore.htm> [2002]

⁵⁴ Nick Moore. a.y.

⁵⁵ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve Kütüphaneler". Kütüphane Haftası (26 Mart-1 Nisan 2001. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb.htm> [2001]

ekonomi geliştirebilmektir. Açıkça görülüyor ki amaç; ekonomiyi yeniden yapılandırırken, çalışma alanlarında daha bilgi-yoğun hale gelebilmektir.⁵⁷

Bu hedefleri beraberinde getirecek öncelikli gereksinim, nitelikli iş gücünü talebini karşılayacak, kaliteli bir eğitim ve öğretim sistemi geliştirmektir. Bu sistem içerisinde yetişecek insan kaynağının, enformasyonu toplumun yararına kullanmasını sağlayıcı ve yaratıcılığı destekleyici, içinde sürekliliği taşıyan bir kültüründe oluşturulması gerekmektedir. Oluşan bu enformasyon toplumunun, bilgili bir yurttaş kitlesi yaratarak demokrasiyi güçlendirmesi, politik hedefi oluşturmaktadır. Bir diğer hedef ise, küreselleşen dünyada, toplumların yerel kültürlerini güçlendirmek arzusudur.⁵⁸

Enformasyon toplumlarının gelişiminde, farklı motivasyonlar söz konusudur. Gelişmiş ülkeler ve bunlar dışındakiler şeklinde bir ayrıma gidildiğinde, ilk gruptakilerin hızla değişen küresel ekonomide konumlarını yitirmek korkusu duyarak harekete geçtikleri görülür. Enformasyon toplumuna dönüşmek, bu tür ülkeler için ulusal gelir düzeyini korumak hatta yükseltmek için ekonomik bir fırsatı değerlendirmek anlamına gelmektedir. Gelişmiş ülkeler dışında, enformasyon toplumuna geçiş, rekabetçi küresel ekonomi içinde bir adım ileriye gidebilebilecek olmanın işaretidir.⁵⁹

Enformasyon Toplumu'na dönüşüm çalışmalarında Avrupa'nın önde gittiği görülmektedir. Bunu sağlayan koşullardan en önemlisi, Avrupa'nın hemen her yerinde etkin bir uziletişim ağının var olmasıdır. 1990'da ABD'nin çıkardığı kararname ile rekabetin başlatılması sonucu, uziletişimin her düzeyinde üretkenlik önemli ölçüde artmıştır. Bu alanda üretkenliğin artması, maliyetlerin düşmesini, kapasitenin artmasını ve gerekli yatırımların büyük bir kısmının gelirden karşılanmasını mümkün kılmıştır. Diğer koşullar ise mevcut enformasyon ve iletişim teknolojileri, güçlü enformasyon teknolojisi ve iyi yerleşmiş bir demokratik yapıdan

⁵⁶ Nick Moore. a.y.

⁵⁷ Nick Moore. a.y.

⁵⁸ Nick Moore. a.y.

oluşmaktadır. Bu etkenlerin tümü, Avrupa ülkelerine, enformasyon toplumunu oluşturacak ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel yapıları yaratabilmek için gerekli potansiyeli sağlamaktadır.⁶⁰

Avrupa Komisyonu, enformasyon toplumlarının gelişiminde teşvik edici bir rol oynamıştır. 90'ların ortasında, gelişimin planlanabilmesi için bir politika çerçevesi oluşturmuş ve kapsamlı bir destekleyici etkinlik programı ile süreci canlı tutmuştur. İlk olarak, Avrupa şirketlerinin küresel ekonomide başarılı bir biçimde rekabet edebilmeleri için, şirketlerin enformasyon ve iletişim teknolojilerini kullanarak üretkenlik düzeylerini yükseltecek çalışmalara önem verilmiştir. Zaman içinde hedef; enformasyon ve iletişim teknolojilerinin yarattığı fırsatların herkes tarafından kullanılacağı ve kontrol edileceği bir *öğrenen toplum* yaratarak, daha geniş toplumsal ve kültürel değişim sürecini özendirmek, olmuştur.⁶¹ Burada açıkça görülen değişim, ekonomik boyutun, politik, toplumsal ve kültürel konuları da kapsayacak biçimde genişlemiş olduğudur.

Avrupa'da enformasyon toplumunun gelişiminde üç düzeyde politika söz konusudur;

- küresel pazarda rekabet edilen ve talebi karşılayan etkin enformasyon endüstrisi yaratma amacıyla endüstriyel düzeyde,
- kamu ve özel sektör kurumlarında, enformasyonu kaynak olarak kullanan bir kültür yaratma amacı ile kurumsal düzeyde,
- halkın yapıcı bir biçimde bilgiyi kullanabildiği, bilgi-yoğun bir toplumsal sistem amacı ile toplumsal düzeyde politikaların düzenlenmesi gerekmektedir.⁶²

1.2.1. Üye Ülkelerde Enformasyon Toplumu Uygulamalarına Bakış

AB üye devletlerinde ayrı ayrı politikaların izlendiği görülmektedir. Ortak özellikler göstermeleri bakımından, bu ülkeler Kuzey Avrupa, Orta Avrupa ve Güney Avrupa ülkeleri başlıkları altında incelenebilir. Kuzey Avrupa ülkeleri

⁵⁹ Nick Moore. a.y.

⁶⁰ Nick Moore. a.y.

⁶¹ Nick Moore. a.y.

enformasyon toplumuna doğru en hızlı ilerleyen gruptur. Bu grupta, Danimarka, Finlandiya, Hollanda ve İsveç, dikkatli bir analizle oluşturulmuş politikaları ile diğer ülkelerin önündedirler. Bu ülkelerde gözlenen öncelikli çalışmalar:

Sorunların analizini yapma

Enformasyon toplumu vizyonu oluşturma

Hükümetin, özel sektörle birlikte çalışarak izleyecekleri bir program

En üst düzeyde politik destek⁶³

Bu gelişmelere bağlı olarak görülüyor ki, toplumsal değişimin zorunlu olduğu alanlarda devletin değişime en etkin bir biçimde katılması hatta bunları eylem programları olarak kabul etmesi kaçınılmazdır. Bu programların başarılı olmasında bir diğer önemli etken ise, enformasyon toplumunun yaratılmasında, çeşitli bakanlıklara sorumluluklar verirken aynı zamanda yüksek düzeyde eşgüdümün gerekliliğidir.

Kuzey Avrupa ülkelerinde yukarıdaki koşulları örnekleyen çalışmalar vardır. İsveç'te yapılan komisyon çalışmalarına, başbakan bizzat başkanlık yapmış ve kişisel desteğini koymuştur. Finlandiya' da sorunların ciddi biçimde ele alınması 1992 OECD raporu üzerine başlamıştır. Bugün elektronik postanın yaygınlaştırılması amacı ile, hükümetçe herkese bir elektronik posta adresi verilmiştir. Ayrıca bilgisayar kullanma becerisini geliştirmek üzere, temel bir test sonucu verilen bilgisayar ehliyeti kavramı geliştirilmiştir. Danimarka kamu hizmetlerine self-servis ulaşımı sağlamak için, özel ve kamu her türlü işletmelerin formlarını 1998 itibariyle, internetten ulaşılabilir hale getirmiştir. 2001 yılından başlayarak, bütüncül bir dijital araştırmaya olanak verecek kütüphane yapısını oluşturmak kararındadır. Hollanda' da hükümet, her düzeyde eğitim sistemine, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin entegre edilmesi için iddialı bir program başlatmıştır. Kuzey grubu ülkelerinde, ekonomik gelişmeden çok daha fazlasıyla ilgilendiği yukarıda sıralanan gelişmelerden kolayca çıkarılabilmektedir. Bu ülkeler, yüksek katma değerli, enformasyon-yoğun üretim yapan küresel planda başarılı endüstriler geliştirmişler,

⁶² Nick Moore. a.y.

toplumsal, kültürel ve politik transformasyon sürecini başlatmışlar ve yüksek kaliteli bir eğitim geleneğine dayanmışlardır.⁶⁴

Orta Avrupa grubu, Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, İrlanda, Lüksemburg ve Birleşik Krallık gibi çok sayıda ülkeyi kapsamaktadır. Portekiz' de bu grupta değerlendirilebilir. Kuzey Avrupa grubu ülkeleri ile karşılaştırıldığında, belli bir düzeyde yüzeysellik farkedilmektedir. Yoğun biçimde kamuoyunun görüşünü alma süreci içinde geliştirilen politikası ile Portekiz ve politikaların özel olarak kurulan bir komisyon tarafından geliştirildiği İrlanda'yı bu değerlendirmenin dışında tutan Moore, Orta Avrupalıların politika geliştirmesinde, gözle görülür bir eşgüdüm eksikliğine inanmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinde devlet içinde eşgüdümsel bir yaklaşım izlenirken, Orta Avrupa ülkelerinde her bir bakanlığın ayrı ayrı politika geliştirdiği ve eşgüdümden yoksun biçimde uygulamalar gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu kurumlar arasındaki bütüncül yaklaşıma aykırı bir yaklaşımdır.⁶⁵

Güney Avrupa grubunda yer alan, Yunanistan, İtalya ve İspanya, enformasyon toplumu gelişmelerine yüksek düzeyde öncelik verme konusunda bir isteksizlik görülmekte olup, ulusal hükümetler, yerel ve bölgesel yönetimler düzeyinde bazı çalışmalar yapılmakla birlikte Kuzey grubunun karakteristiği olan sürükleyici güç görülmemektedir. Bazı karakteristikleri aynı olmakla birlikte, nispeten farklı olan Portekiz' de bu grupta anılabilir. Bu grupta istisnai çalışmalarda bulunan Portekiz'in, geniş kapsamlı bir politika oluşturduğu bilinmektedir. İkinci istisnai örnek ise; İtalya'da hükümetin kapsamlı bir plan hazırlayan, Enformasyon Toplumu Forumu kurmuş olmasıdır. Bunların yanında, İspanya'da, işsizlik sigortasının ödenmesi için akıllı kartla kullanılan ve kimlik tespiti için parmak izi alan otomatik makinelerin kullanımı etkileyici uygulamalardan biridir. İtalya'da elektronik gelir vergisi formu, Portekiz'de hükümetin yedi kenti sayısal kent olarak belirleyip, buraların enformasyon ve iletişim teknolojileri uygulama ve araştırmaları

⁶³ Nick Moore. a.y.

⁶⁴ Nick Moore. a.y.

⁶⁵ Nick Moore. a.y.

için laboratuvar olarak değerlendirmesi, tek tek uygulamalara verilebilecek örneklerden biridir. Bu ülkeler için olumsuzluklar; resmi politikaların eksikliği ve devlet kuruluşları arasındaki genel eşgüdüm eksikliği olarak sıralanabilir.⁶⁶

1.2.2. Avrupa Birliği Enformasyon Toplumu Çalışmaları

Yukarıda AB'ne üye ülkeleri üç gruba ayırarak farklı uygulamaları göz önüne serdiğimiz tablo dışında, Birliğin Enformasyon Toplumu çalışmaları, Avrupa Komisyonu Başkanlığı ve onun onayladığı alt kurumlarca yürütülmektedir. Komisyonun görevlendirdiği Enformasyon Toplumu Proje Dairesi (Information Society Project Office), 1994'te konuyla ilgili çalışmalarına başlamıştır. Bu kurum 1998'de, Enformasyon Toplumu Teşvik/Tanıtım Dairesi (Information Society Promoting Office-ISPO) yeni adı ile, Avrupa'nın enformasyon toplumu olma yolunda, komisyonun eylem planlarının bir parçası olarak bugüne kadar gelmiştir.⁶⁷

Ülkelerarası işbirliği ile gerçekleşen, farklı toplumları bir araya getirerek, kültürlerarası etkileşimi sağlayan ve dayanışma bilincini arttıran projeler içeren AB programları, bu işbirliğini her konuya taşıyarak, karşılıklı enformasyon alışverişini sağlayan bir veri ağı oluşturmuştur. Bu etkin ağ ile hem AB'ne aday ülkelerin, hemde adaylığı söz konusu olmayan ülkelerin ortak bir politika izlemelerine ön ayak olur.⁶⁸

1993 Brüksel Avrupa Komisyonu'nda, enformasyon toplumunun gerçekleşmesine ilişkin, bir yüksek düzey uzmanlar grubunun, rapor hazırlaması istenmiştir. Bu rapor 1994'te Bangemann Raporu adıyla sunulmuştur. Rapor, büyüme, rekabet ve istihdam: 21.yy'a girerken değişimler ve izlenmesi gereken yollar üzerine kurulmuştur. 1993'te hazırlanan bu raporda, Avrupa toplumlarının geleceği açısından, enformasyon toplumu yolundaki bu değerlendirmenin önemi vurgulanmış, yeni pazarlar ve meslek alanları yaratmak, rekabetçi ve büyüyen

⁶⁶ Nick Moore. a.y.

⁶⁷ Information Society Promotion Office. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://europa.eu.int/ISPO/basics>. [2002]

⁶⁸ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. Ankara, 26 Mart 2000 s.13 (AEGEE-Avrupa Öğrencileri Forumu İstanbul ve Ankara üyeleri tarafından hazırlanmıştır.)

Avrupa ekonomisini canlandırmaya yardımcı olmak için bir Avrupa Enformasyon Altyapısı'nı geliştirmenin önemi ve aciliyeti dile getirilmiştir.⁶⁹

1994'te, Avrupa Komisyonu'nun eylem planına bağlı olarak, Enformasyon Toplumu Proje Dairesi kuruldu. Bu daire, enformasyon toplumu alanında, kamu ve özel sektör faaliyetlerini tanıtma ve destekleme için tasarlanmış somut bir birimdir. 19 Temmuz 1994'te, Komisyon, enformasyon toplumu için Avrupa eylem planını sunmuştur. Bu oluşum, yapılandırılacak olan enformasyon toplumu ile ilgili olarak farklı alanlardaki eylemleri içeren genel bir çerçevedir. Eylem planının 4 ana çizgisi vardı. Bunlar;

- Kuralları belirlenmiş, yasal bir çerçeve
- Trans-Avrupa ağları, hizmetleri, uygulamaları ve içeriği kapsayan alanlarda girişimleri destekleme
- Sosyal ve kültürel yön: Avrupa kültürünü ve dil çeşitliliğini gelişimine katkıda bulunma
- Enformasyon toplumunu tanıtma, olarak sıralanabilir.

Yine aynı yılda, Komisyon tarafından, yüksek düzey bir uzman grubunca hazırlanması istenen Bangemann Raporu yayınlanmıştır. Yukarıda sözünü ettiğimiz bu rapor aynı zamanda Avrupa ve Küresel Enformasyon Toplumu-Avrupa Konseyi'ne öneriler adı ile de anılmaktadır. Bu rapor, Avrupa'nın uluslararası kalıcı rekabet girişimlerinin garantiye alınması gerektiğini önemle vurgularken, liberalizasyon sürecinin hızlandırmasına işaret eder. Aynı zamanda özel sektörün, enformasyon altyapısı çalışmalarına finansal destek vermek konusunda, sorumluluğu alması gereken başlıca kesim olduğunu ortaya koyar. Ayrıca bu rapor, yeni telematik uygulamalarının yararlılığını ve olanaklılığını gösterecek, 10 girişimi amaçlayan bir liste önermiştir.⁷⁰

⁶⁹ About Information Society Promotion Office. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://europa.eu.int/ISPO/basics/i_history.html. [2002]

⁷⁰ About Information Society Promotion Office. a.y.

Aynı yıl, enformasyon toplumu yolunda, büyük araştırma ve geliştirme programlarını başlatma amaçlı, Dördüncü Çerçeve Programı (Fourth Framework Programme-FP4) hazırlanmıştır. Araştırma geliştirme programlarının amacı; Avrupa'nın bilim ve teknoloji alanında güçlendirilmesini sağlayarak, bu yolla Avrupa sanayinin rekabet edebilirliğini geliştirmek ve Avrupa yurttaşlarının yaşam kalitesini iyileştirmektir.⁷¹ Bu programda, enformasyon teknolojileri üzerine, ESPRIT, RACE ve ACTS programları sayılmaktadır. Telematik uygulamaları üzerine ilk üç program ise AIM (health care), DRIVE (road transport) and DELTA (distance learning) olarak sıralanmaktadır. 1994-1998 döneminde, araştırma ve teknoloji alanında yapılan tüm çalışmalar, Dördüncü Çerçeve Programı kapsamında ve araştırma, eğitim faaliyetlerini içeren EURATOM programlarıyla paralel olarak gerçekleştirilmek durumundaydı. Ayrıca bu programlar, Araştırma ve Geliştirme için Dördüncü RTD Çerçeve Programı (Fourth RTD Framework Programmes for Research and Development) olarak adlandırılmaktadır.⁷² Programın hedeflerine ilişkin ayrıntılı bilgi, Çerçeve Programlar bölümünde verilecektir.

1990-98 yılları arası yani 3. ve 4. Çerçeve Programları döneminde, Avrupa genelinde 82 RTD projesi başlatılmış, 100 etkinlik finanse edilmiş ve 23 teknik araştırma yürütülmüştür. Uygulamaya konulan bu proje sayıları, ne kadarının sonuca ulaşabildiği, kütüphanelerin bunlara katılım oranları ve ne kadar etkin oldukları konusu tartışılmalıdır. Ancak katılım ve başarı düzeyi, ulusal altyapı ve her ülkedeki koşullarla yakından ilgilidir.⁷³

1995'te ise, enformasyon toplumu olma yolunda atılan bir adımda, Enformasyon Toplumu Forumu'nun oluşmuş olmasıdır. Avrupa Komisyonu, Şubat 1995'te, enformasyon toplumlarının değişimi üzerine, yeni ve otoriter bir düşünce, tartışma ve öneri kaynağı oluşturmaya karar vermiştir. Komisyon, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin, ticaretin olduğu kadar tüm yurttaşlarında gereksinimlerine

⁷¹ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e.

⁷² About Information Society Promotion Office. a.y.

⁷³ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve kütüphaneler". a.y.

cevap vermesi gerektiğine işaret ederek, geniş temsilci gruplarının, öncelikler ve politikalar üzerine görüşlerini istemiştir.⁷⁴

1996'da, Avrupa Komisyonu'nca, enformasyon topluma geçişte, süregelen toplumsal değişimler üzerine bir belge benimsenmiştir (Green Paper "Living and Working in the Information Society: People First). Bu belge, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin, yaygın ve benimsenmiş kullanımının, zengin bir kreasyon ve yüksek yaşam standartları sunmasına rağmen, pek çok insanın, kendi yaşamları üzerinde enformasyon toplumunun etkileri hakkında kaygılı olduğuna işaret eder. Yine belge içeriğinde, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin (ICTs) üretimi ve iş düzenini nasıl tekrar şekillendireceği ve insan yaşamını nasıl biçimlendireceği incelenir. Aynı yıl içinde, Avrupa Komisyonu'nun, yukarıda sözü edilen belgenin gözden geçirilmiş biçimi olarak kabul gören, Corfu'dan Dublin'e Enformasyon Toplumu: Ortaya Çıkan Yeni Öncelikler adlı belge sunulmuştur.⁷⁵

1997'de, Komisyon, enformasyon teknolojileri, basın ve telekomünikasyonların birleşim noktaları adlı yasal belgeyi kabul etmiştir. Bu belge, birleşim noktalarının, küresel ölçüde hali hazırda işlerliğini kabul ederken, Avrupa genelinde, gelecek yüzyılda, elektronik kitle iletişim araçlarının nasıl bir düzenleme gerektireceği konusunda bir tartışmayı yaratmayı amaçlamaktadır. AB'nin, bu birleşimden, kültürel farklılık, tüketici seçimi, yeni meslek alanlarının oluşumu ve büyümesi gibi konularda , maksimum yararı alabilecek, düzenleyici programlara ihtiyacı olduğu vurgulanmaktadır.

Aynı yıl, Yüksek Düzey Uzmanlar Grubunun bir raporunu görmekteyiz. Bu rapor, grubun, 1995'te hazırlamış oldukları raporun, günün koşullarına uygun olarak gözden geçirilmiş halidir. Rapor, yaşam kalitesi, istihdam, ekonomik sorunlar, demokrasi, sağlık gibi otuzdan fazla konuda politika önerileri içermektedir.⁷⁶

⁷⁴ About Information Society Promotion Office. a.y.

⁷⁵ About Information Society Promotion Office. a.y.

⁷⁶ About Information Society Promotion Office. a.y.

1998’de, Enformasyon Toplumu Proje Dairesi, Enformasyon Toplumu Teşvik Dairesi (Information Society Promotion Office- ISPO) adıyla anılmaya başlanmıştır. Aynı yıl, Avrupa Komisyon, 1998-2002 beş yıllık programı kabul edilmiştir.⁷⁷

1.2.3. Avrupa Araştırma Alanı

Araştırma ve teknolojinin ekonomik büyümedeki payının %20-50 olduğu bir dönemde, araştırmanın daha iyi örgütlenmesi, yeniden ele alınıp geliştirilmesi başlanan Avrupa Araştırma Alanı kavramı çerçevesinde tartışılmaya başlanmıştır. Avrupa Araştırma Alanı, aşağıdaki konuları kapsayacak biçimde tasarlanmaktadır;

- Mükemmeliyet merkezlerinin ağıyapılması, sanal merkezlerin oluşturulması
- Büyük araştırma tesislerinin ortak yaklaşımla desteklenmesi
- Ulusal ve Avrupa araştırma çalışmalarının daha iyi eşgüdümü
- Araştırma ve yenilikçiliğe olan yatırımları teşvik için araçların ve kaynakların daha iyi kullanılması
- Politikaların uygulanmasında ortak bir bilimsel ve teknik referans sisteminin kurulması
- Daha çok ve daha hareketli insan kaynakları
- Bölgesel ve yerel düzeylerdeki deneyimleri yansıtan daha iyi araştırma uyumu
- Doğu ve Batı Avrupa şirketlerinin, araştırmacılarının ve bilim topluluklarının biraraya getirilmesi
- Avrupa’nın dışarıdaki araştırmacılar açısından daha çekici hale getirilmesi
- Bilim ve teknolojinin etik ve toplumsal değerlerinin desteklenmesi⁷⁸

⁷⁷ About Information Society Promotion Office. a.y.

II. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ENFORMASYON HİZMETLERİ

2.1. AB'nin Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Politikası

Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Politikası ilk olarak, AKÇT'nu kuran Paris Antlaşması'nda ele alınmıştır.⁷⁹

Tek Avrupa Senedi ile Topluluk, araştırma ve teknoloji politikaları konusunda, Konsey tarafından onaylanacak, her faaliyet alanında spesifik programları içeren bir Çerçeve Programı kabul edecektir. Örneğin kütüphaneler ile ilgili faaliyetler, telematik programlarının altında yer almaktadır ve her dört yılda bir yenisi düzenlenen Çerçeve Programlar ile belirlenmektedir. İlgili projelerin tümü Ortak Araştırma Merkezi (Joint Research Center: JRC) tarafından gerçekleştirilir ve tüm giderler AB tarafından karşılanır.⁸⁰

Birliğin araştırma ve teknoloji politikasının temel hedefi, yeni teknolojiler, enerji, çevre, hammaddeler gibi önemli alanlarda ortak bilimsel ve teknolojik politikalar geliştirmektir. Bunun için milli politikalar oluşturmak, ve araştırma faaliyetleri konusunda tekrarlardan kaçınarak, maliyeti düşürmek ancak etkinliği arttırmak amaçlanmaktadır. Sayılan bu amaçları gerçekleştirmek üzere, çerçeve programı kapsamına alınan faaliyetler arasında, enformasyon teknolojileri ve haberleşme, Avrupa bilimsel ve teknolojik işbirliğinin geliştirilmesi alanımız açısından önemlidir.⁸¹

AB programları, eğitim; kültür; bilim, araştırma ve teknolojik gelişim; enerji; yardım ve çevre programlarından oluşmaktadır. AB araştırma ve teknoloji gelişim politikasının temel hedefi, birliğin ve birlik politikalarının amaçlarına hizmet edecek olan enformasyon ve teknolojide ilerleme sağlanmasıdır.⁸² Tek Avrupa (1987) ve Maastricht (1993) anlaşmalarına göre, 'topluluk sanayisinin bilim ve teknoloji

⁷⁸ Avrupa Birliği ve eTürkiye s.82 bu dipnot için Tüsiad raporuna bak

⁷⁹ Rıdvan Karluk. a.g.e s.343

⁸⁰ Rıdvan Karluk. a.g.e s.343

⁸¹ Rıdvan Karluk. a.g.e s.344

tabanını destekleyerek onu uluslararası rekabet gücüne kavuşturmak' ana ölçütü ile değerlendirilmesi istenen AB araştırma ve teknolojik gelişme çalışması, kendi içindeki uyumluluğunu büyük ölçüde birincisi 1984 yılında başlatılan ve bugün altıncısı süren çerçeve programlarına borçludur.⁸³ Kütüphaneler ile ilgili çalışmaların Bilim, Araştırma ve Teknolojik Gelişme Programları altında yürütüldüğünü görmekteyiz. Konuyla ilgili kaynaklar incelendiğinde, birliğin araştırma ve geliştirme alanındaki çalışmalarının, 1990-94/ 94-98/ 98-2002 yılları arasında, dörder yıllık dönemleri kapsayan çerçeve programlarla uygulamaya konulduğu gözlenmektedir.

2.1.1. Çerçeve Programlar

Yukarıda sözü edilen çerçeve programlar, 1987 yılında yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi'nde, sanayinin bilimsel ve teknolojik temellerini güçlendirmek hedefinin bir sonucu olarak bugüne gelmiştir.⁸⁴ 1980'lerde, Avrupa Parlamentosu'nun kütüphaneler lehine yaptığı ilk açıklama, bir Avrupa Kütüphanesi kurulmasını önerisine karşılık, ulusal ve bölgesel ağlarla işbirliğini özendirmeyi ve ulusal politikaların geliştirilmesine yardımcı olunmasını içeriyordu.⁸⁵ Bu tarihten sonra kütüphaneler, ilk olarak birliğin üçüncü çerçeve programında ele alınmıştır. Bu nedenle, tez kapsamında, enformasyon hizmetleri ile ilgisi çerçevesinde üç, dört ve beşinci programlara değinilecektir.

Kütüphanelerin, 1990'dan bu yana, Çerçeve programlar altında değerlendirilen kütüphanelerin hangi başlıklar altında ele alındığı, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

⁸² Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.25

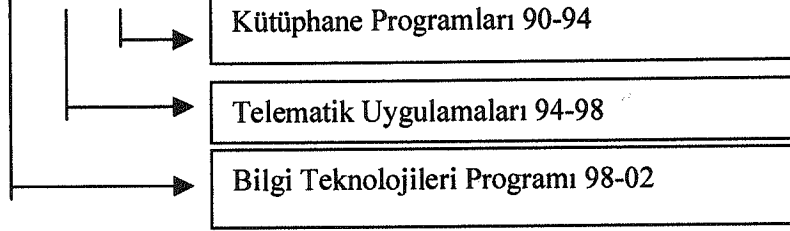
⁸³ Avrupa Birliği ve eTürkiye. a.g.e. s.79

⁸⁴ Doğan Atılğan. "Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'de bilgi hizmetleri". Türk Kütüphaneciliği. 16:2, 2002 s. 156

⁸⁵ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve kütüphaneler". a.y.

Avrupa Birliği Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Politikası

Çerçeve Programlar

Üçüncü Çerçeve Program 1990-1994

3. Çerçeve programında yer alan Kütüphaneler Programı'nda, birliğin her yerinde, kütüphane hizmetlerinin çağdaş ve erişilebilir hale getirilmesi, coğrafi farklılıkların ortadan kaldırılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin maliyet etkin hale getirilmesi, kaynak paylaşımı için standartların belirlenmesi ve ulusal kütüphane politikalarının uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir.⁸⁶ Burada anılan ulusal kütüphane politikalarının uyumlu hale getirilmesi cümlesi tartışmaya açıktır. Çünkü bugün, birliğe üye ülkelerde, değil ulusal kütüphane politikası, bilgi politikasının varlığı bile tartışılır. Her ülkede olması gerektiğinden bahsedildiği kadar gerekli olup olmadığı konusunda gündeme gelen ulusal bilgi politikası, henüz birliğe üye tüm ülkelerde mevcut değildir. Bu nedenle, kütüphane politikalarının uyumu yerine, kütüphane hizmetlerinin uyumu demek sanırım daha gerçekçi olacaktır. 3. Çerçeve programında sözü edilen kütüphaneler programı ile, önerilen projelerin kalitesi zaman içinde yükselmiş ve dermeye dayalı bir yaklaşımdan erişimi temel alan hizmetlere geçişe odaklanarak yapılan çalışmalar, bir sonraki çerçeve programına temel oluşturmuştur.⁸⁷

Dördüncü Çerçeve Program 1994-1998

⁸⁶ Giovanna Merola. "Overview of the Telematics for Libraries Programme: key issues and achievements". *Consolidating the European Libraries Space Conference Proceedings*. 17th – 19th November 1999 Luxembourg. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.cordis.lu/libraries/events/fp4ce/speech/merola.html [2002]

⁸⁷ Selma Aslan. *Küreselleşme –Avrupa Birliği ve bilgi hizmetleri*; 36. Kütüphane Haftası bildirileri. TKD; Ankara, 2000 s. 235???

4. Çerçeve Programı'nda, Telematik Uygulamaları altında yer alan Kütüphaneler Programı, bir önceki programın hedeflerini pekiştirmesinin yanında, AB' nde ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamı desteklemek üzere modern bir kütüphaneler altyapısı kurma hedefinide taşımaktaydı. Bu hedefi gerçekleştirmek üzere hareket alanları;

- Ağ temelli kütüphane içi sistemler
- Kütüphanelerarası işbirliği ve ağlaşma
- Ağ üzerindeki bilgilere kütüphanelerden erişim⁸⁸ olarak belirlenmiştir.

1990-98 arası kütüphane programları bünyesinde uygulanan projelerin sonuçlarını, teknik sonuçlar ve yeni hizmetler olarak iki grupta toplayan Merola, alınan teknik sonuçlar olarak şunları sıralamıştır:

- Networking and interconnecting sistemler
- Bibliyografik kayıt formatları ve metadatanın gelişimi
- Imaging and digitising the materials in libraries
- OCR scanning
- Innovative technologies
- Access to and delivery of sound
- Toolkits and kullanıcı arayüzleri

Programın, yeni servisler grubunda sonuçları ise;

- Document access and delivery
- Elektronik yayıncılık
- Eğitim ve uygulamaya yönelik mesleki eğitim
- Distributed kütüphane hizmetleridir.⁸⁹

Bu anılan alanlarda örnek proje bilgileri, Merola'nın bildirisinde bulunabilir.

3. ve 4. Çerçeve programlarında, Kütüphaneler Programı stratejisinin iki anahtar sözcüğü, katalize etme (catalysize) ve pekiştirmek (consolidate)'tir.⁹⁰

⁸⁸ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve Kütüphaneler". a.y.

⁸⁹ Giovanna Merola. a.y.

⁹⁰ Giovanna Merola. a.y.

Beşinci Çerçeve Programı 1998-2002

5. Çerçeve programında katalize etme (catalysize) ve pekiştirme (consolidate)'nin yerini, entegrasyon, genişleme ve yakınsama (convergence) almıştır.⁹¹ Bu çerçeve programın ana başlıkları:

- Avrupa içinde, enformasyon toplumuna dönüşümde, katılımı sağlamak amaçlı, insanların yetenek ve motivasyonunu güçlendirmek için, enformasyon toplumunun potansiyel etkilerinin ve onun yeni uygulamalarının, kamuya duyurulması ve anlaşılmasının sağlanması
- Enformasyon toplumunun sosyo-ekonomik yararlarının, teknik, ekonomik, sosyal ve düzenleyici yönlerini analiz etmek
- Enformasyon toplumunun küresel boyutunda, Avrupa'nın rolünü ve netlik derecesini artırmaktır.⁹²

5. Çerçeve programındaki konular, Telematik (konulu) ve Yatay Programlar olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir.⁹³ Çerçeve içerisinde yer alan programlar;

I-Tematik Programlar:

1-Yaşam kalitesi ve canlı kaynakların yönetimi (Quality of Life)

Sağlık alanına ilişkin araştırmalar, tıbbi ve biyoetikle ilgili sorunlara yönelik çalışmalar, sürdürülebilir gelişme çerçevesinde sosyoekonomik çalışmaları kapsamaktadır. Programa ayrılan bütçe 2.4 milyar Euro'dur.

2-Kullanıcı dostu enformasyontechnolojileri (IST)

Yurttaşlara yönelik sistemler ve hizmetler, elektronik ticaret alanında yeni yöntemler, multimedia kavramı ve araçlarının geliştirilmesi, başlıca teknoloji ve altyapıları, programın anahtar eylemlerini oluşturmaktadır. Bu bölümün toplam bütçesi, 3.6 milyar Euro'dur.⁹⁴

⁹¹ Giovanna Merola. a.y.

⁹² About Information Society Promotion Office. a.y.

⁹³ Avrupa Birliği ve eTürkiye. a.g.e. s.23

3-Rekabetçi ve sürdürülebilir büyüme (GROWTH)

Yenilikçi ürünler, süreçler ve yapılanmalar, sürdürülebilir hareketlilik ve ara şekiller intermodalite, kara taşımacılığı ve denizcilik teknolojileri ve havacılık konusuna yönelik yenilikler, programın anahtar eylemlerini oluşturmaktadır. Araştırma ve teknolojik gelişme aktiviteleri içinde yeni ve geliştirilmiş materyaller ile bunların üretimleri ve dönüştürülmesi buluna bu bölümün toplam bütçesi, 2.7 milyar Euro'dur.

4-Enerji, çevre ve sürdürülebilir gelişim (EESD)

Çevre ve sürdürülebilir gelişme içerisinde, doğal ve teknolojik tehlikelerle savaşmak, uydu teknolojilerinin geliştirilmesi ve çevresel değişimin sosyoekonomik yönleri, araştırma ve geliştirme aktivite konularını oluşturmaktadır. Temiz ve yenilenebilir enerji sistemleri, rekabetçi tutumu destekleyen ekonomik ve etkin enerji konuları aktivite konularından diğerleridir. Bu bölümün toplam bütçesi 2.7 milyar dolardır.⁹⁵

II. Yatay Programlar

1. Topluluk araştırmalarının ulusal rolünü güçlendirmek

Üçüncü ülkelerle işbirliği, araştırmacıların eğitimi ve koordinasyon, programın araştırma alanlarıdır. Burada üçüncü ülkeler; katılım-öncesi aşamasında bulunan devletler; diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve katılım-öncesi aşamada olmayan AB'nin Akdeniz Programı olan MEDA kapsamındaki ülkeler, Akdeniz bölgesinden ortaklar; gelişmekte olan ülkeler; ekonomik piyasaları gelişen ülkeler ile sanayileşmiş ülkeler olarak tanımlanmaktadır. Koordinasyonla, COST ve EUREKA ile uluslararası örgütler ve üye devletler arasında eşgüdüm sağlanması amaçlanmaktadır. Programın toplam bütçesi, 475 milyon Euro'dur.⁹⁶

2.Yenilikleri desteklemek ve KOBİ'lerin güçlendirilmesini teşvik etmek

⁹⁴ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.23

⁹⁵ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.23-24

⁹⁶ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye a.g.e. s.24

3. İnsan araştırmalarına ilişkin potansiyeli ve sosyo-ekonomik enformasyon temelini iyileştirmek

Beşinci Çerçeve Programı, AB'nin, araştırma, teknolojik gelişim ve uyum (RTD) aktivitelerini, içermektedir. Ekonomik boyutun yanında, toplumsal, politik ve kültürel konuları da kapsayan bu gelişimde, Avrupa'nın kültürel çeşitliliğini yitirmeden, bütünlük içinde enformasyon toplumu oluşumunu hızla gerçekteştirmesi, küresel ekonomide rekabet gücünü artırması ve böylece daha güçlü bir birliğe dönüşmesi ana hedeftir.⁹⁷

1998-2002 dönemini kapsayan bu programda, bilgi toplumu teknolojileri programı için Avrupa Komisyonu'nun ayırdığı, bütçe 3.6 milyar EURO' dur.⁹⁸

Kütüphaneler açısından bu programlar, dermeleri giderek sayısallaştırmak, yaşamboyu öğrenime ve uzaktan eğitime katkıda bulunmak, elektronik kaynaklar kullanmanın yanında, hizmet sunumundada bilişim ve iletişim teknolojilerinin kullanımını maksimize etmek anlamına geliyor.

2.1.2. AB'de Kütüphaneleri Konu Alan Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programları

Internet Action Plan; 1998-99 yıllarında başlamış ve 2002'ye kadar sürececek olan güvenli bir Internet ortamını amaçlamaktadır.

PROMISE; Enformasyon toplumunun sosyo-ekonomik yararlarını konularını kapsamaktadır.

DIGICULT; kültürel miras ve kültürel içerik konulu çalışmalar bu program altında yapılmakta ve kütüphane, müze ve arşivlerin; ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeyide kapayan biçimde ortaya çıkmaya başlayan kültür ekonomisine katkılarını yaygınlaştırmayı hedeflemektedir.

⁹⁷ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve Kütüphaneler". a.y.

⁹⁸ About Information Society Promotion Office. a.y.

DELOS Network of Excellence on Digital Libraries; Sayısal Kütüphaneler Mükemmeliyet Ağı; sayısal kütüphaneler konusunda Avrupa'da araştırma yapanlara açık forumlar halinde örgütlenmiş bir ağ olup, konulu atölyeler, konferanslar, yaz okulları, araştırma değişim programları, eğitim programları düzenlemek gibi alanlarda etkinlik göstermektedir.

Ortamı ARTISTE An Integrated Art Analysis and Navigation Environment; Bütünleşik bir Sanat Analiz ve Dolaşma: Araştırmacılar, tarihçiler, yayıncılar ve sanat ders materyali üretenlere yönelik proje, görsel içerik algoritmaları, metadatalara dayalı otomatik indeksleme, çok sayıdaki dermeye dağıtık erişim ve ileri düzey gezinti yöntemleri gibi konularda araştırma yapmak ve bu teknikleri geliştirmek amacı güdüyor.

BRAVA Broadcast Restoration of Archives through Video Analysis; Video Analizi yoluyla Yayın Arşivlerini Restorasyonu: Restorasyon işlemlerini etkinliğinin artırılması, restore edilmiş materyali, çoklu çözünürlük -multi resolution- sayısal video yayın standartları düzeyine ulaştırarak yayımlarını sağlamak

COVAX Contemporary Culture Virtual Archive in XML; XML'de Çağdaş Kültür Görsel Arşivi: Arşiv, kütüphane ve müzelerde bulunan belgelerin SGML/XML uygulamalarına dayalı olarak homojen bir biçimde kodlanmış tanımlarına Internet üzerinden ulaşabilmek için teknik çözümlerin analizini ve belirlenmelerini amaçlayan bir çalışmadır. SGML/XML; standardizasyon, birlikte işlerlik (interoperability) ve birlikte bağlantırlık (interconnectivity) sağlanmasını olanaklı kılacak ve böylece, belgelere Internet üzerinden ulaşılacaktır. Bu çeşitli türden belgelerin örnekleri kullanılarak geliştirilecek bir prototipe dayalı fizibilite projesidir.

ECHO European Chronicles On-Line; Çevrim-içi Avrupa Belgeseli: Dört ülkeden 1900-1960 dönemine ait yaşamın çeşitli yönlerini yansıtan, belgesellerin web üzerinden erişilebilir hale gelmesi ve ECHO sayısal kütüphane hizmetlerinin yürütülmesi. Proje yarı otomatik metadata çıkarımı ve edinimi, İngilizce olmayan dillerin indekslenmek üzere tanınması, tanıma ve erişim, çok dilde erişim yeteneği,

otomatik film özeti çıkarma, gizlilik, faturalama sistemleri gibi teknikleri kullanacak ve geliştirecektir.

ETB The European Schools Treasury Browser; Avrupa'daki okullar için webde eğitim materyalleri geliştirme projesi

RENARDUS Academic Subject Gateway Service Europe; Avrupa Akademik Konu Ağ Geçidi Servisi: İnternette bulunan Avrupa kaynaklı kültürel ve bilimsel dermelere, konu bazında daha iyi erişim sağlanmasına yönelik bir pilot projedir. Mevcut geçiş inisiyatifleri ile ortak çalışma içinde jenerik simsar mimari ve veri modeline dyalı olarak dağıtık dermelerin bütünleşik taramasını hedeflemektedir. Servisin alanı ve kapsamı proje ortakları ile birlikte belirlenecek, denemeler yapılarak teknik çözümler, metadatanın paylaşımı ve standartlar gibi konularda anlaşma sağlanmaya çalışılacaktır.

SCHEMAS Forum for Metadat Schema Implementers; Metadata Şema Uygulayıcıları Forumu: Avrupa'da IST programı kapsamında ya da ulusal girişimler çerçevesinde yürütülen projelerde çalışan metadata şema tasarımcıları için bir eğitim platformu olup yeni standartlar ve metadatanın uygun biçimde kullanımı konusunda kılavuzluk yapmayı hedeflemektedir.

MACS Multilingual Access to Subject: Avrupa'dan kataloglara ve kütüphane veritabanlarına çok dilde erişimi hedefleyen proje bir çeviri hizmeti değil, indeksler arasında denklik kurma hedefi gütmektedir.⁹⁹

2.1.3. Esprit Programı (Enformasyon Teknolojilerinin Araştırma ve Geliştirilmesine İlişkin Avrupa Stratejik Programı)

Endüstriyel rekabette yerini alan enformasyon ve iletişim teknolojilerini birleştirerek ve gelişmelerini sağlayarak enformasyon toplumuna geçişi olanaklı hale getirmek amacıyla kurulan, AB'nin araştırma gelişme alanındaki çerçeve

⁹⁹ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve Kütüphaneler". a.y.

programlarının bir köprü görevi gören, küçük, orta ve büyük tüm sanayiinde enformasyon teknolojilerine ilişkin bir araştırma ve teknolojik gelişme programıdır. Araştırma geliştirme alanları ve hazırlayıcı, destek ve transfer faaliyetleri olarak iki ana başlık altında uygulanmaktadır.¹⁰⁰

2.1.4. IDA (Yönetimler arasında veri değişimi)

“Enformasyon toplumunu yaratma bağlamında yürütülen IDA, karşılıklı çalışabilen ağlar yolu ile gerekli bilginin değişimi konusunda yönetimlere izin vererek iç pazarın etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. 4.11.1995-31.12.1997 tarihleri arasında uygulanan programın bütçesi 97 milyon Euro’dur.”¹⁰¹

2.1.5. BRITE-EURAM

BRITE-EURAM çerçeve programlara koşut olarak dörder yıllık dönemleri içermektedir. Bu programların temel amacı, sanayi, akademi ve araştırma örgütlerinin, üretim teknolojileri, planlanması ve materyalleri hakkında işbirliği çalışmalarına destek sağlamaktadır. Konusunu rekabet ve sürdürülebilir büyüme oluşturmaktır. Bu amaçla 2.7 milyar Euro’luk bir bütçe ayrılmıştır. Topluluk tarafından, bu programa seçilen projelerin maliyetlerinin %50’sinin karşılanması kabul edilmiştir.¹⁰²

Kütüphaneler konusundaki kimi proje ya da çalışmaları bakımından, AB’nin diğer programlarına kısa açıklamalar getirmek durumundayız. Bu programların adlarını yukarıda sıralamıştık (bkz. s.6).

Kütüphane, Dokümantasyon ve Enformasyon Bilimi ile yakından ilgisi sebebiyle, birliğin eğitim, kültür ve teknolojik araştırma ve geliştirme politikalarının incelenmesi, konunun geniş bir çerçevede değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

¹⁰⁰ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.26

¹⁰¹ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.26

¹⁰² Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.27

2.2. AB Eğitim ve Kültür Politikası

Birliğin eğitim politikasının öncelikli amacı, üye ülke vatandaşları arasında karşılıklı anlayışı teşvik etmek, eğitime Avrupa damgasını vurmak, öğrenci ve öğretmenleri eğitmek, Topluluğu tüm araştırma, teknoloji ve yüksek eğitim konularının içine sokmaktır. Bu amaçları gözeterek ve eylem programlarını oluşturacak Topluluğun eğitim bakanlarından oluşan, 1974 yılında oluşturulan bir Eğitim Komitesi vardır.¹⁰³ Bakanlar Konseyi'nin 1987'de onayladığı, ERASMUS Programı çerçevesinde bir eylem programı oluşturulmuş ve bu programla üniversite öğrencilerinin, Topluluk üniversiteleri arasında değişimi amaçlanmıştır. Topluluk içerisinde eğitim teşvik edecek bir Mesleki Eğitim Araştırma Merkezi mevcuttur ve 1980 yılından bu yana eğitim konularında bir enformasyon hizmet ağı çalışmaktadır.¹⁰⁴

AB'nin kültür politikası ise, Maastricht Antlaşması ile düzenlenmiş ve üye devlet kültürlerinin, ortak kültür mirasının, ulusal farklılıklara saygı çerçevesinde yaygınlaşmasına katkıda bulunma amaçlanmaktadır.¹⁰⁵ Bu amacı gerçekleştirmek üzere, Avrupa halklarının kültür ve tarihlerinin tanınması, kültür değerlerinin korunması, kültür alışverişinin teşvik edilmesi hedeflenmektedir.¹⁰⁶

2.2.1. Kütüphaneleri konu alan Eğitim Programları

Socrates: "Bu program, eğitime Avrupa boyutunu getirmeyi ve katılımcı ülkeler arasındaki işbirliğini güçlendirerek eğitim kalitesini arttırmayı amaçlamaktadır. Her yaştaki ve düzeydeki eğitimi kapsayan Avrupa çapındaki ilk girişimdir ve yaşam boyu öğrenme kavramına kapsamlı bir yaklaşım getirmektedir."¹⁰⁷ Program kapsamında, desteklenecek etkinlikler; üniversite öğrencileri, öğretim üyeleri, öğretmenler ve eğitimle ilgili yöneticilerin uluslararası hareketliliği, enformasyoniletişim teknolojilerinin eğitimde kullanımı hakkındaki uluslararası projeler, enformasyon ve deneyim aktarımı ile kurumsal ilişkileri amaçlayan

¹⁰³ Rıdvan Karluk. a.g.e s.345

¹⁰⁴ Rıdvan Karluk. a.g.e s.346

¹⁰⁵ Rıdvan Karluk. a.g.e s.346

¹⁰⁶ Rıdvan Karluk. a.g.e s.346

enformasyon iletişim ağıları, dil öğretimi ve kültürlerarası eğitimi öngören uluslararası projeler ve kişi hareketliliği, eğitimde yenilikçi yaklaşımları içeren uluslararası projeler, Avrupa çapında eğitimle ilgili enformasyon toplama amaçlı oluşumlar olarak sıralanmaktadır.¹⁰⁸

Socrates programı altında yer alan eylemler, yükseköğrenim (ERASMUS), okul eğitimi (COMENIUS) ve yatay eylemler adlarıyla anılmaktadır.¹⁰⁹ Socrates Programı'nın bütçesi, 1995-1999 yılları için 920 milyon ECU olarak belirlenmiştir.¹¹⁰

Leonardo da Vinci: AB'nin mesleki eğitim politikaları ve uygulamalarına ilişkin yeni yaklaşımları desteklemeyi amaçlayan programın, yeni yetenekler kazandırmak; eğitim ya da hizmete yönelik eğitim kurumları ile işletmeler arasında daha yakın ilişkilerin gerçekleşmesini hızlandırmak; işsizlikle mücadele etmek; insan kaynaklarına yatırımın gelişmesini yardımcı olmak; yaşam boyu eğitim bağlamında, enformasyon toplumuna ilişkin araçları kullanarak yeteneklere yönelik başarıyı genelleştirmek konularında beş temel önceliği bulunmaktadır.¹¹¹ Yaşam boyu öğrenimde, kütüphanelerin oynadığı rol açısından, bu kapsamda kütüphaneler projelere katılma olanağı bulabilirler.¹¹²

Avrupa için Gençlik (Youth for Europe): 99 yılı bütçesi, 32.4 milyon Euro olarak belirlenen Avrupa için Gençlik programı kapsamında, gençleri doğrudan ilgilendiren topluluk içi faaliyetler, genç işçiler, üye devlet kurumları arasında işbirliği, üçüncü ülkelerle değişimler¹¹³, gençlere yönelik enformasyon ve gençlik araştırmaları biçiminde beş temel eylem programı bulunmaktadır.

¹⁰⁷ Rıdvan Karluk. a.g.e. s.32

¹⁰⁸ Rıdvan Karluk. a.g.e. s.33

¹⁰⁹ Rıdvan Karluk. a.g.e. s.37

¹¹⁰ Rıdvan Karluk. a.g.e. s.33

¹¹¹ Rıdvan Karluk. a.g.e. s.17

¹¹² Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve kütüphaneler". a.y.

¹¹³ Eylem kapsamında yer alan üçüncü ülkeler: Arnavutluk, Slovenya, Bosna Hersek, Makedonya, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Rusya Federasyonu, Gürcistan, Moldavya, Ukrayna, Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye, Batı Şeria ve Gazze Şeridi, Arjantin,

2.2.2. Kütüphaneleri konu alan Kültür Programları

Kültür 2000: Avrupa Toluluğu'nda kültürün desteklenmesine ilişkin birinci çerçeve program olan ve 2000-04 yılları arasındaki dönemde geçerli olan bu programın bütçesi 167 milyon Euro'dur. Program, ARIANE (1997-98), KALEIDOSCOPE (1996-98) ve RAPHAEL (1997-2000) gibi mevcut kültür programlarının değerlendirmelerinin yanı sıra, Roma Antlaşması'nın 128. maddesinde yer alan amaçlar ve öncelikler dikkate alınarak hazırlanmıştır.¹¹⁴ Programın amaçları arasında, kültürel mirasın korunması kütüphaneleri bağlayan yönüyle bizim için önemlidir.¹¹⁵

Kaleidoscope (Sanat ve Kültür): 1996-99 arasında dört yıllık bir dönemi kapsayan, Avrupa boyutunda kültürel projeleri destekleyerek, Avrupa halklarının kültürünün ve kültürel yaşamının öğrenilmesi ve yayılmasını teşvik etmeye, ayrıca sanatsal ve kültürel yaratıcılığı arttırmaya yönelik işbirliğini amaçlayan bu programın bütçesi 26.5 milyon Euro'dur. Programın, çeşitli ağlar yoluyla ya da ortak yürütülen kültürel projeler ve olaylara ilişkin destek ve büyük ölçekli Avrupa işbirliği konularını içeren iki tür eylem planı söz konusudur.¹¹⁶

Ariane: 1997-1999 yıllarına ilişkin, kitaplar ve okuma alanında bir destek programı olan Ariane programının amaçları, kitaplar ve okuma alanında üye devletler arasında işbirliğini arttırmak; kültürlerin gelişmesine katkılar yoluyla, bu alandaki faaliyetleri tamamlamak ve desteklemek; Avrupa halklarının edebiyatının ve tarihinin yaygınlaştırılması ve bilgilerin artırılması ve Avrupa yurttaşlarının bunlara ulaşımının sağlanması biçiminde sıralanabilir.¹¹⁷

Raphael: Kültürel miras alanında Avrupa çapında projelere finansal destek sağlamak amacıyla başlatılmış olan Raphael, taşınabilir kültürel varlıkların, Avrupa çapında bir

Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kostarica, Küba, Ekvator, Guetamala, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, El Salvador, Uruguay, ve Venezuela'dır

¹¹⁴ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e s.20

¹¹⁵ Programın amaçları, bir önceki dipnotta belirtilen kaynak ve sayfada bulunabilir.

¹¹⁶ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e s.21

işbirliği ile korunması, güvenliğinin sağlanması ve artırılması; kültürel varlıklara yönelik tekniklerin geliştirilmesi ve deneyimlerin değişimi konusunda işbirliği; taşınamayan kültürel varlıklarla ilgili olarak toplumun bilinçlendirilmesi ve katılımın sağlanması konularında üç eylem programını içerir.¹¹⁸

2.3. Avrupa'da Enformasyon Hizmeti Üzerine Uluslararası Kuruluşlar

2.3.1. EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations)

EBLIDA, Avrupa Kütüphane, Bilgi, ve Dokümantasyon Dernekleri Bürosu, Avrupa'daki ulusal kütüphane, enformasyon, dokümantasyon, arşiv dernek ve organizasyonlarını kapsayan, ticari amaç gütmeyen ve yasal temeli olmayan, bağımsız bir dernektir. EBLIDA'nın yoğunlaştığı konular, copyright, kültür, telematik, Orta ve Doğu Avrupa, enformasyon toplumu biçiminde sıralanmaktadır.¹¹⁹

EBLIDA'nın açılış toplantısı 13 Haziran 1992'de Hollanda'nın Hague kentinde yapılmıştır. Avrupa'da böyle bir dernek ihtiyacı ilk olarak 1987 Brighton'da IFLA Konferansı sırasında dile getirildi. Ardından 1990'da İngiltere Kütüphaneler Derneği (UK LA) Londra'da bir toplantı düzenledi. 1991'de AT ülkeleri içinde kütüphane, enformasyon ve dokümantasyon dernekleri için yeni bir Avrupa organizasyonu yaratmak amacı ile, bir çalışma grubu oluşturuldu. Oluşturulacak organizasyonun, Avrupa'da kütüphane çalışmalarını (interest), ilgilerini; özellikle Avrupa Topluluğu'nun, ödünç alıp verme hakları, veritabanlarının yasal konumu, kütüphaneler ve kültür konulu hareket planları üzerine yönergeler gibi kütüphaneleri etkileyen yasaları ve faaliyetleri ile ilgili görüşleri dile getirmek ve savunmak konusunda rahatlığı olmalıydı. Bu organizasyon, AT üyeleri, Avrupa Komisyonu ve diğer Avrupa Kurumları arasında bir iletişim kanalı olarak hareket etmeliydi. EBLIDA içinde, modern kütüphane ve enformasyon çalışmaları üzerine görüşler,

¹¹⁷ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.22

¹¹⁸ Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. a.g.e. s.22

¹¹⁹ About EBLIDA. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org/about.htm. [2002]

Güney ve Kuzey Avrupa'daki küçük veya büyük ülkelerdeki dernekler tarafından dile getirilmeliydi.¹²⁰

EBLIDA'nın başlıca hedefleri;

- Avrupa Komisyonu'ndan, Avrupa Parlamentosu, bölgeler komitesi, Bakanlar Konseyi ve Avrupa Konseyi'ne kadar, Avrupa düzeyinde, kütüphane ve enformasyon profesyonellerinin ilgi ve çalışmalarını sunmak ve tanıtmak
- Üyelere, Avrupa'daki tüm ilgili gelişmeler hakkında güncel enformasyon vermek
- Üyeler arası işbirliğini kuvvetlendirmek

EBLIDA üç bölümden oluşur: Konsey, Yönetici Komite ve Sekreteryaya. Konsey, dernek üyeleri ve tam üyelerin temsilcilerinden oluşur. Konsey, dernek politikası ve onun genel yapısı üzerine karar alır. Yalnız tam üyelerin oy hakkı vardır ve yönetici komitede seçilirler. Yönetici Komite, tüm yönetsel ve idari işleri yürütür. Sekreteryaya, Konseyin ve Yönetici Komitesinin kararlarını uygular ve derneğin faaliyetlerini gün gün yönlendirir.¹²¹

Ekim 1999 Kopenhag'da, yönetici komitesi toplantısında, EBLIDA'nın öncelikleri ve yönetimi üzerine bir tartışma yer aldı. Komite EBLIDA'nın gelecekteki yönetimi üzerine stratejik bir tartışmaya ihtiyaç olduğu kararına vardı. Daha geniş bir tartışma Mart 2000'de Stockholm'de ki bir toplantıda ele alındı ve 2000-01 çalışma programını konu alan kısa bir yazı Mayıs 2000'de EBLIDA Konseyi'ne sunuldu. Bu stratejik planın en az üç senelik bir süreyi kapsamaması gerektiği ve stratejik plan ve çalışma programı biçiminde iki bölümden oluşması gerektiği belirtildi. Söz konusu stratejik planın ana hatları Gelecek için Strateji-Taslak Plan Kasım 2000 adlı belge ile çizilmiştir. Taslakta, yapılacak olan stratejik plan ile, EBLIDA'nın 2001-10 yılları arasında on yıllık dönemi kapsayacak biçimde önceliklerini ve yönetimini tanımlamak hedeflenmektedir. Bu hedefleri

¹²⁰ EBLIDA Constitution. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org/eblida/constitution.htm.

[2002]

¹²¹ About EBLIDA. a.y.

gerçekleştirmek üzere, EBLIDA içerisinde yeni bir organizasyon belirlenmiştir. Örneğin, yönetici komite tarafından atanacak üç bağımsız dış uzman ve EBLIDA başkanının oluşturacağı bir danışma grubu (advisory group) kurulması, bu grubun EBLIDA yönetimiyle işbirliği içerisinde çalışması, her yıl yenilenecek bir stratejik planın danışma grubu tarafından hazırlanması, grubun yılda iki kez toplanması, Kasım 2000 tarihli bu taslak planla tanımlanmıştır.¹²²

Yukarıda sözü edilen taslak planın son hali Nisan 2001'de Gelecek için Strateji 3.0 adı ile, EBLIDA orta vadeli stratejilerini kapsayacak biçimde hazırlanmış ve EBLIDA Konseyi'nin onayına sunulmuştur. EBLIDA'nın orta vadeli strateji ve faaliyetlerinin belirtildiği bu planın, EBLIDA'nın yıllık programının bir parçası olacağı yine bu belgede belirtilmiştir.¹²³ Daha önce sözü edilen EBLIDA'nın misyonu ve hedefleri bu planda daha ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu planda, EBLIDA'nın öncelikli misyonu, Avrupa düzeyinde lobi faaliyetlerinde bulunmak, ilgili politika konularında, yönetici kişi/kurumlarla işbirliği yapmak ve uluslararası düzeyde tek ses ve temsilci olmaktır. Arşiv ve kütüphanelerin anahtar rolleri ışığında, resmi ve resmi olmayan her düzeyde eğitim, yaşamboyu öğrenimi kapsayacak biçimde,

- kültürel çeşitliliği erişilebilir kılma, koruma ve sağlamlaştırma
- bilimsel ve teknik gelişimi sağlama
- bireysel ve topluluk düzeyinde ekonomik ve sosyal gelişimi destekleme
- herkesin, enformasyon toplumunun sağladığı faydalardan yararlanmayı mümkün kılma, koruma ve sağlamlaştırma, sıralanan diğer misyonlarıdır.¹²⁴

Nisan 2001'de hazırlanan bu stratejik planda, EBLIDA'nın kurum olarak avantaj ve dezavantajlarının sıralandığı görülmektedir. EBLIDA, Avrupa'da kütüphane topluluğunun sesi olması, artan gerçek bir ihtiyacı karşılamak için var olması, örnek oluşturması ve kanunlara uygunluğu, iyi bir itibarının olması ve

¹²² EBLIDA Strategy for the Future-Outline Plan. November 2000. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org. [2002]

¹²³ EBLIDA Strategy for the Future 3.0. Nisan 2001. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org. [2002]

¹²⁴ EBLIDA Strategy for the Future 3.0. Nisan 2001. a.y.

başarılı lobi faaliyetleri, rahat ve bürokratik olmayan yanları ile avantajlarını sıralamıştır. Halk kütüphaneleri üzerine yoğunlaşmış bir kurum gibi anlaşılması, kısıtlı insan kaynağı, üyelerinden yeterli aktif destek görememesi ve bütçesinin üyeliklerine bağlı olması gibi durumlar ise EBLIDA'nın güncel problemlerini oluşturmaktadır.

Avrupa Komisyonu'nun finanse ettiği ve EBLIDA'nın ortaklığı ile yürütülen bir takım projeler var. Bunlar;

ECUP+: European Copyright User Platform (1994-1999)

CECUP: Central and Eastern European Copyright User Platform (1999-2000)

TECUP: Testbed implementation of the ECUP framework (1999-2001)

CELIP: Central and Eastern European Licensing Information Platform (2000-2002)

PULMAN: Public Libraries Mobilising Advanced Networks (2001-2003)¹²⁵

ECUP+ European Copyright User Platform: Avrupa Telif Hakları Kullanıcı Platformu adıyla Türkçe'ye çevirebileceğimiz bu oluşum, 1994 yılında ECUP adıyla kurulmuştur. 1996 yılından itibaren ECUP+ adı ile anılmaya başlanmıştır. Bu platformun hedefleri, kütüphaneciler ve hak sahipleri arasında telif hakları konusunda bilinci artırma ve tartışmalar gündeme getirmek, elektronik bilginin kullanımı ve satın alınması (lisans alımı) konularında maddeler oluşturmak ve bir Telif Hakları Odak Noktası (Copyright Focal Point) oluşturmaktır.¹²⁶

CECUP Central and Eastern European Copyright User Platform: Orta ve Doğu Avrupa Telif Hakları Kullanıcı Platformu biçiminde Türkçe'ye çevirebileceğimiz CECUP, Avrupa Birliği'ne girmesi söz konusu olan 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi için, ECUP projesinin sonuçlarının genişletilerek uygulama amaçlı bir oluşumdur. Bu proje Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde, değişen yasal çerçeve içinde, telif haklarının uygulamaları konusunda bilinci artırmak amacıyla geliştirilmiştir.¹²⁷

¹²⁵ EBLIDA Projects. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.eblida.org/projects/projects.htm>. [2002]

¹²⁶ CELIP. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.eblida.org/celip/projects/proj.htm>. [2002]

¹²⁷ CELIP. a.y.

TECUP Testbed implementation of the ECUP framework: ECUP projelerinin test tabanlı uygulamaları olarak çevirebileceğimiz TECUP'ın amaçları, elektronik ürünlerin dağıtımı, kullanımı ve arşivlenmesi amacıyla mekanizmaları tanımlama, analiz etme ve geliştirme; lisans haklarının pratik gereklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak; ürün sağlayıcı, hak sahipleri ve kullanıcı ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayan kullanım modellerini geliştirmektir. Bu proje ile, kütüphanelerde elektronik yayın kullanımı konusundaki stratejik sorunlarla ilgili, Memorandum of Understanding adlı yararlı bir doküman hazırlanmıştır.¹²⁸

CELIP: Central and Eastern European Licensing Information Platform: Orta ve Doğu Avrupa Lisans Hakları EnformasyonPlatformu adlı bu projenin, 2000 başlamış ve 15 ay süre ile aktif olması planlanmıştır. Basılı materyaller kadar, elektronik materyallerinde kullanılmaya başlanması ile, bu tür dokümanlarında satın alınması da lisans anlaşmaları önemli rol oynamaya başlamıştır. Lisans anlaşmaları ile değişen ve gelişen pazarı anlamak adına, CELIP kütüphanecilerin profesyonel gelişimine katkıda bulunmak amacı ile, eğitimi destekleyici bir proje olarak başlamıştır.¹²⁹

PULMAN: Public Libraries Mobilising Advanced Networks : PULMAN, kullanıcı dostu enformasyon toplumu için, Avrupa Komisyonu'nun araştırma programları kapsamında oluşturulmuştur. PULMAN'ın amacı, e-Avrupa'nın gelişiminde hayati bir role sahip olduğu kabul edilen halk kütüphaneleri ve kültür organizasyonlarında pratikler ve politikaların paylaşımını teşvik etmek ve harekete geçirmektir. Şu an PULMAN'ın 26 Avrupa ülkesinden temsilcisi bulunmaktadır. PULMAN ağı'nın aktivite ve planları;

- Kültürel bilgiye online erişim, yaşamboyu öğrenim, dijital literatür ve elektronik hükümet çalışmalarını desteklemek gibi, gelişmiş halk kütüphanesi hizmetlerine

¹²⁸ CELIP. a.y.

¹²⁹ CELIP Introduction. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.eblida.org/celip/intro/intro.htm>. [2002]

tüm yaklaşımları kapsayan Sayısal İlkeler El Kitabı (Digital Guideline Manuals)'ını yayınlamak

- İşbirliğini teşvik edecek, oluşturulacak bu el kitabına girdileri sağlayacak konferanslar düzenlemek
- 2003 yılının başında, gelecek için sektörler arası stratejiler ve işbirliği senaryoları içeren bir konferans düzenlemek. Bu konferansa politika yapıcılarının, deneyim sahibi kişilerin ve müze, arşiv, halk kütüphanelerden ulusal temsilcilerinin katılacağı belirlenmiştir.¹³⁰

¹³⁰ PULMAN. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.pulmanweb.org/about/about.htm>. [2002]

B. AB SÜRECİ'NDE TÜRKİYE'DE ENFORMASYON TOPLUMU VE HİZMETLERİ

1. Enformasyon Toplumu'nun Türkiye'ye yansımaları

Avrupa'da 90lı yılların başında, çok yönlü bir enformasyon toplumu vizyonu benimsenmiş, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin yarattığı fırsatların herkes tarafından kullanıldığı bir öğrenen toplum yaratma hedefi güdülmüştür.¹³¹ Yukarıdaki bölümlerde, bu hedef doğrultusunda, enformasyon hizmetlerindeki gelişmeler belirtilmişti. İçinde bulunduğumuz Enformasyon Çağı açısından, Türkiye'de enformasyon hizmetlerini ele aldığımızda, Türkiye'nin öncelikle, Enformasyon Çağı'nın bileşenleri ile ne kadar çakıştığı konusunun altı çizilmelidir. Bu nedenle, Türkiye'de enformasyon hizmetleri başlığından önce, Avrupa'da olduğu gibi, alanımızda verilen hizmetleri, Enformasyon Toplumu gelişmeleri bağlamında incelemek adına, bugünkü tutum ve uygulamalara açıklık getirmek yararlı olacaktır.

Enformasyon toplumunu tanımlamak üzere yapılan bir tanımda enformasyon toplumu, "toplumsal değişim ve ekonomik gelişme konusundaki geleceğe yönelik beklentilerin ve yaşam biçimini giderek artan düzeyde, bilgiye ve onun kullanımına dayalı olduğu bir toplum"¹³² biçiminde tanımlanmıştır. Enformasyon toplumu kavramının çok çeşitli tanımlamalarıyla karşı karşıya kalmak mümkün. Bu geniş tanımlamaların kimi zaman, bilginin işlenmesi, depolaması ve dağıtımında meydana gelen teknolojik gelişmelerin ön plana çıkarılarak, kimi zamanda, gayri safi milli hasılanın kaçta kaçının bilgi sektöründen elde edildiğine ya da bilgi sektöründe çalışan işçi sayısının toplam işgücü oranına bakılarak yapıldığı görülür.¹³³ Enformasyon çağı, ileri sanayi ülkelerinde sanayi sonrası çağı tanımlayan bir

¹³¹ Selma Aslan. "Avrupa Birliği ve Kütüphaneler". a.y.

¹³² Selma Aslan. "Bilgi Toplumu ve Kütüphaneler". **Bildiriler: Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl kütüphanecilik kurultayı (30 Kasım-1 Aralık 1989-Ankara)**/haz. Doğan Atılğan; Fahrettin Özdemirci. TKD: Ankara, 1990. s. 12

kavramdır. Ayrıca bu kavram, sosyo-iktisadi bir bakış açısı ile yapılan bir nitelendirme ya da adlandırmadır. Enformasyon toplumundan söz etmek için öncelikle sanayi toplumunun tüm aşamalarını tamamlamış olması ve artık bilgi sektöründe çalışan insan gücünün, sanayi ve diğer sektörlerde çalışan işgücüne oranla daha fazla olması gerekmektedir. Bu durumda, enformasyon toplumunun, sanayi toplumunun gelişmiş bir devamı olduğunu söylemek yanlış olmaz.¹³⁴ Dünyada enformasyon toplumlarının gelişimine ilişkin ayrıntılı bilgi, birinci bölümde Enformasyon Toplumu Çalışmaları başlığı altında verildiğinden burada bu konuya değinilmeyecektir. Ancak enformasyon toplumunun ölçütlerini önümüze koymak, Türkiye'deki hangi aşamada olduğunun görmemizi kolaylaştıracaktır. Bunlar;

- Teknolojik ölçütler:** Bir işi gerçekleştirmeyi sağlayan ana güç kaynağı olarak bilgi teknolojisi ve bilgi teknolojisinin, iş yerleri, fabrikalar, eğitim kurumları ve evlerde geniş çapta yayılması.
- Toplumsal ölçütler:** Yaşamın niteliğini zenginleştiren bir öge olarak bilgi. Yaygın bilgi-bilinci ve yüksek nitelikli bilgiye kullanıcının doğrudan erişebilmesi
- Ekonomik ölçütler:** Ana ekonomik etken olarak bilgi: kaynak, hizmet, ürün, katma değerli bir öge ve iş alanı olarak.
- Siyasi ölçütler:** Artan katılımcılık ve ortak düşüncelere ulaşmanın karakterize ettiği bir siyasi süreç için bilgi özgürlüğü.
- Kültürel ölçütler:** Ulusal ve kişisel gelişimi sağlamak için bilgi ile ilgili değerlerin yüceltilmesi ve bu yoldan bilginin kültürel değerinin kabulü.¹³⁵

Bu ölçütler dikkate alınarak Türkiye adına bir değerlendirme yapacak olursak; Türkiye'nin henüz, tüm toplumsal alanlarına yayılmış bir bilgi teknolojisi alt

¹³³ Yaşar Tonta. "bilgi toplumu ve bilgi teknolojisi". *Türk Kütüphaneciliği* 13:4, 1999. s. 364

¹³⁴ Aysel Yontar. "bilgi çağı ve Türkiye'deki bilgi hizmetlerinin planlanması: kavramsal bir yaklaşım." *Jale Baysal'a armağan*./haz. Hasan S. Keseroğlu. İstanbul:Yapı Tasarım Üretim; İst. Üniv. Ed. Fak. Kütüphanecilik Bölümü, 1993 s.137

¹³⁵ Selma Aslan. "Bilgi Toplumu ve Kütüphaneler". a.g.e. s. 11

yapısı oluşturulmadığı¹³⁶ ancak bilgi teknolojisinde, teknoloji transferinin söz konusu olduğu, ihtiyacı belirlenmiş hatta bilgi ihtiyacının ne olduğunu bilebilecek eğitimde bir toplum olmadığı¹³⁷, henüz bilgi sektöründe, diğer sektörlerle oranla daha fazla işgücü barındırmadığı söylenebilir. Siyasi ölçütler açısından, bugün siyasi otoritelerin dokunulmazlığının, sansürün var olduğu, eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığı ve bu eşitsizliğin bilginin farkındalığını engellediği kadar ulaşımında engellediği ülkemizde, katılımcılığın olmadığı, bilgi özgürlüğünden söz edilemeyeceği kolaylıkla çıkarsanabilir.

Bugün Türkiye'nin enformasyon çağına adım attığı rahatlıkla çıkarsanacak bir sonuçtur. Buna en somut örnek -her ne kadar evlere kadar uzanan bir yapıda olmasada-, ülkemizde Internet kullanıcılarının sayısında hızlı bir artış vardır. Türkiye'de Internet kullanıcı sayısının 200 bini aşmış olduğu, günlük gazetelerimiz kadar, pek çok kamu kuruluşunun bilgilerini Internet üzerinde çevrim içi tuttuğu olumlu bir gerçeğimizdir.¹³⁸ Kalkınma Planlarımızda, enformasyon teknolojilerinin transferi için çalışmalar yapılması gerektiği tekrarlanmaktadır. Bunlar, Türkiye'nin enformasyon çağına adım atmış olduğunu gösteren olumlu gelişmelerdir ancak henüz başında olduğumuz gerçeğini desteklemektedirler.

Enformasyon çağını yakalayan ülkeler, çok miktarda bilgi üreten, ürettikleri bilgilere erişebilen, elde ettikleri bilgileri ekonomik, toplumsal, bilimsel, teknolojik ve siyasal bütün sektörlerde bilinçli olarak ilerleme ve gelişmeye yönelik bir biçimde kullanabilen ülkelerdir. Bu anlamda, Türkiye'nin en büyük problemi, yabancı ülkelerde üretilen bilgilere erişebilirken, kendi ülkesinde üretilen bilgilerin kullanıcıya ulaşmasını sağlayacak gerekli yapıyı işletemiyor olmasıdır.¹³⁹

¹³⁶ Yaşar Tonta. "Türkiye'de bilgi hizmetleri ve Internet: temel sorunlar ve politika geliştirme". *Türk Kütüphaneciliği*. 11:3, 1997 s. 222-23

¹³⁷ Nazlı Alkan. "üniversite kütüphaneleri ve ulusal bilgi politikası". *Türk Kütüphaneciliği*. 11:3, 1997 s.248-49

¹³⁸ Yaşar Tonta. "Türkiye'de bilgi hizmetleri ve Internet: temel sorunlar ve politika geliştirme". a.g.e s. 222

¹³⁹ Bengü Çapar. "bilgi çağında Türkiye'nin bilgi erişim sorunları". *Kütüphane-enformasyon-arşiv alanında yeni teknolojiler ve TÜRKMARCO sempozyumu bildiri metinleri: 1-4 Ekim 1991, Beyazıt Devlet Kütüphanesi/haz. Hasan S. Keseroğlu. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1991 s.206-207*

Türkiye’de enformasyon toplumunun, tüm gereklerinin yerine getirilmesi zaman alacak çeşitli oluşumlara bağlıdır. Enformasyon hizmetlerinin olumlu ve planlı gelişimini sağlayacak olan, ulusal bilgi ve bilim politikalarının oluşturulması, bu oluşumlara örnektir. Ülkemizde, ulusal bilgi ve bilim politikası oluşturulmasına ilişkin çalışmalar vardır ancak bunlar yetersiz ya da işlerliği olmayan çalışmalar olmuştur.

3.2. Enformasyon Hizmetlerine Tarihsel Bakış

Türkiye’de ulusal bilgi politikası, ulusal bilim politikası gibi kavramları incelemek, ülkede üst düzeyde, enformasyon hizmeti veren kurumların ele alınış biçimlerini gösterecektir. Bu düşünceden yola çıkarak, Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren, Türkiye’de enformasyon hizmetlerinin gelişimini, ulusal bilgi politikası, ulusal bilim politikası oluşturma çabaları ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu politikaların oluşturulmasına ilişkin aktiviteler, 1963 yılından sonra, ulusal kalkınma planları içerisinde şekillendiğinden kalkınma planları ayrı bir başlık olarak alınacaktır.

3.2.1. Ulusal enformasyon politikası çalışmaları

Politika, “gerçekleştirilmesi hedeflenen ya da peşinden gidilmesi düşünülen belirli bir amacın veya amaçların beyanıdır”.¹⁴⁰ Bir başka tanımda politika, yapılacak çalışmalara yön veren prensipler toplamıdır ve bir konudaki politika hangi çalışmanın yapılacağını gösterirken, bu çalışmanın kurallarını saptamak amacı taşır. Saptanan amaçların nasıl gerçekleşeceği ise, atılacak adımların planlanmasına bağlıdır.¹⁴¹

“Ulusal bilgi politikası, bir ülkedeki bilgi yayımını sağlayacak kaynaklar, hizmetler ve sistemlerinin, geliştirilme ve kullanılmasının amaç ve hedeflerini

¹⁴⁰ Nazlı Alkan. “üniversite kütüphaneleri ve ulusal bilgi politikası”. a.g.e s.241

¹⁴¹ Neşe Can Uysal. “enformasyon politikaları ve Türkiye’deki durum” Prof. Dr. Berin Yurdadoğ’a armağan./haz. Fahrettin Özdemirci; Yusuf Kayan. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1994. s.91

prensip, stratejiler ve programlar açısından belirleyen bir araçtır.”¹⁴² Çapar, bir başka kaynakta ulusal enformasyon politikasının amacını, bilgiye ihtiyaç duyan bütün kesimlere güncel, uygun ve güvenilir veri ve bilgilerin zamanında ve yerinde sağlanması için ulaşılması gereken hedefleri ve izlenecek yolları göstermek biçiminde belirtmiş¹⁴³ ve vazgeçilmezliğini, temel yol ve yöntemleri belirlediği, gelişmeyi sağlayacak her türlü bilgi için bir çerçeve oluşturduğu, belirsizliği en aza indirdiği ve kaynakların daha iyi, yerinde, yaygınlıkla ve adil bir biçimde kullanılmasını sağlamasıyla açıklamıştır.¹⁴⁴ Ulusal enformasyon politikası kapsamında ele alınması gereken konular; tüm sektörlerde ülke içi ve dışı bilgiye erişimi sağlamakla ilgili önlemler, bilgi ile ilgili her türlü kuruluşun bütün alt yapı unsurları (kullanıcı, parasal kaynak, insan gücü) ve üst yapıyı (bilgi teknolojisi, hizmetlerde işbirliği, merkeziyet, mevzuat, standart) oluşturan tüm hizmetler, araştırma etkinlikleri ve etkinliklerle ilgili kurumların üstleneceği roller, eğitim kurumları biçiminde sıralanabilir. Başka bir kaynakta, ulusal enformasyon politikasının bileşenleri; açık ve net yasama (veri koruma, bilgi edinme özgürlüğü vb.), yasal düzenlemeler (radyo-tv yayıncılığı, iletişim endüstrisi vb.), alt yapıyı geliştirme, bilgiden yararlanılması, bilgi hizmetlerinde çalışanların eğitimi, nüfus içinde bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılması ve kültürel enformasyon politikaları (ulusun kültür birikimi ile ilgili) olarak sıralanmaktadır.¹⁴⁵ Gelişmekte olan ülkeler, ulusal enformasyon politikası oluştururken, bu kapsamda neler olmasına ilişkin düşünmeden önce, olanakları doğrultusunda, belirledikleri öncelikli alanlarda karar almayı tercih etmektedirler. Bu tür ülkelerde ortaya çıkan ortak sorunlar; parasal kaynakların kıtlığı, ekonomik dengelerin güvensizliği, nitelikli personel eksikliği, niteliksiz dermeler, işbirliğinin güçlüğü, yurtdışı bağlantıların pahalılığı, öncelikleri belirleme zorluğu ve artan bilgi ve teknoloji açığı biçiminde sıralanabilir.¹⁴⁶

¹⁴² Bengü Çapar. “Türkiye’de bilgi politikası ve kullanıcılar”. **Kültür politikaları ve...: 34. Kütüphane haftası bildirileri (30 Mart-5 Nisan 1998, Ankara)**. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1998 s.83

¹⁴³ Bengü Çapar. “bilgi politikası”. **IFLA 1995’e doğru Türk kütüphaneciliği sempozyumu ve I. Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Konferansı Bildirileri**. Ankara: TKD, 1997 s. 17

¹⁴⁴ Nazlı Alkan. “üniversite kütüphaneleri ve ulusal bilgi politikası”. a.g.e s.241

¹⁴⁵ Selma Aslan. “ulusal bilgi politikası sorunsalına pragmatik bir yaklaşım”. **Türk Kütüphaneciliği**. 11:3, 1997 s.210

¹⁴⁶ Nazlı Alkan. “üniversite kütüphaneleri ve ulusal bilgi politikası”. a.g.e. s.242-43

Türkiye için enformasyon politikasının varlığı, yukarıdaki tanımlar, amaç ve bileşenler dorultusunda, enformasyon hizmetleri ile ilgili amaçların tanımlanabilmesi, önceliklerin belirlenmesi, ilgili kurum kuruluşların ve görevlerinin tanımlanması açısından önemlidir. Türkiye'nin bir Ulusal Enformasyon Politikası yoktur ancak bir Ulusal Enformasyon Politikası olmamasına karşılık, ulusal enformasyon politikası oluşturma yönündeki girişimler vardır. Çapar, bu alandaki ilk girişim olarak, 1925 yılında, Hamit Zübeyr Koşay'ın 'Halk kütüphanlerinin Suret-i Tesis ve Usul-ı İdaresi' adlı kitabın Türkçe çevirisine yazdığı önsöz ile 'Kütüphaneler Dair' ve 'Kütüphanelerde Yapılacak Tedrici Islahat' adlı raporları saymaktadır. İkinci çalışma, aynı yıl John Dewey'in, kütüphanelerin geliştirilmesine ilişkin kimi önerileri olduğu, eğitimle ilgili verdiği rapordur. Üçüncü çalışma, 1951'de Türkiye'ye gelen Amerikalı bir kütüphaneci olan Dr. Lawrence Thompson'un, kütüphanelerin geliştirilmesine ilişkin atılması gerekli adımları sıraladığı, Maarif Vekaleti'ne sunduğu rapordur. Dördüncü çalışma olarak, 1952'de Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'ın, 'Kütüphanelerimize Umumi Bakış' adlı çalışması sayılmaktadır. 1961 yılında, bundan öncekileri tekrarlayan çalışmalar olarak, Kütüphaneler Komitesi Raporu ve VII. Milli Eğitim Şurası Kararları vardır.¹⁴⁷ 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulması ile planlı kalınma dönemine geçilmiştir ve 1963 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planları hazırlanır. Kalkınma planları içerisinde, enformasyon hizmetlerine ve kütüphanelere ilişkin ayrıntılar bir sonraki bölümde verilecektir.

3.2.2 Kalkınma Planları

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-67: Planda hedefler, kalkınma ile ilgili tüm sorunların çözümünde temel ve uygulamalı bilimlerden yararlanılması, bu amaçla uygulamalı araştırmayı geliştirmek üzere önlemler almak, yükseköğretim sektöründe araştırmayı teşvik etmek, özel sektörün ar-ge faaliyetlerini geliştirmek ve verimliliğini arttırmak, yurt dışına doktora eğitimi için öğrenci göndermek, GSYİH'dan ar-ge'ye ayrılan payı 0.6'ya yükseltmektir.¹⁴⁸ Araştırma geliştirme

¹⁴⁷ Bengü Çapar. . "Türkiye'de bilgi politikası ve kullanıcılar". a.g.e. s.86

¹⁴⁸ Mehmet Toplu. "Türkiye'de ulusal enformasyon ve bilim politikaları alanındaki yaklaşımlar". *Türk Kütüphaneciliği*. 13 (4), 1999 p. 347

üzerine bu hedefleri doğrultusunda atılan adımlardan biri olarak, 1965 yılında, Başbakanlığa bağlı olarak kurulan, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde, aynı tarihte, yurtiçi bilgi akımını sağlayacak TÜRDOK (Türkiye Dokümantasyon Merkezi) adlı bir dokümantasyon merkezi kurulmuştur. Merkezin amacı bilimsel bilgiye en kısa zamanda ulaşmanın önemli olduğu, özellikle fizik, kimya, matematik, biyoloji, tıp, tarım alanlarında bütün dünyada elde edilen bilgiler ve bunları içeren yayınları yurt içindeki araştırmacılara, endüstriye ve kamu yönetimine, yurtiçindeki araştırma sonuçlarını da yurt dışındaki araştırmacılara sağlamaya çalışmaktır. Ayrıca toplu katalog, bibliyografya, el kitabı ve kılavuz türü yayınlar çıkarmak, kurslar düzenlemek amaçları arasındadır.¹⁴⁹

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-72: Birinci planla hedeflenenlere ulaşamadığı belirtilirken, birincisinden farklı olarak, Ekonomik ve Sosyal Araştırma kurumunun kurulması ve TÜBİTAK kanalı ile ar-ge birimlerinin oluşturulması hedeflenmiştir.¹⁵⁰ Bu planda 'Durum' başlığı altında, okuma ve kitaplıklar alt başlıkları ele alınmıştır. Durum alt başlığında, basılan yayınların azlığı, pahalılığı, kütüphanelik nicelik ve nitelik açısından yetersizliğinden söz edilirken, kitaplıklar başlığı altında, Kültür Bakanlığı'na bağlı kütüphane sayısı ve ihtiyaçları, halk eğitimi ve kütüphanecilik faaliyetleri arasındaki yetersiz ilişki, kütüphanecilik alanında insangücü ihtiyacı belirtilmiştir.¹⁵¹

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-77: İlk iki plandan ayrı olarak, uygulamalı bilimler, teknoloji transferi ve mülkiyet hakları ağırlık kazanmıştır. Teknik personel sayısının artırılması, uluslararası sektörlerde yüksek teknoloji, diğerlerinde ise işgücü ağırlıklı teknolojilerin kullanılması, yararlı teknolojilerin transferinin desteklenmesi ve ar-ge kuruluşları arasında eşgüdümün oluşturulması hedeflenmiştir.¹⁵² Ayrıca bu planda, kitap, okuyucu sayıları ve kütüphanelerin

¹⁴⁹ Jale Baysal. *Kitap ve kütüphane tarihine giriş*. 2. bs. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1992 s. 60

¹⁵⁰ Mehmet Toplu. a.g.e. p. 347

¹⁵¹ Ayşe Güzeldere. "kültür politikaları ve kütüphaneler". *Kültür politikaları ve...: 34. Kütüphane haftası bildirileri (30 Mart-5 Nisan 1998, Ankara)*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1998 s.100

¹⁵² Mehmet Toplu. a.g.e s. 347

yerleşim merkezlerine dağılımları, Milli Kütüphane'nin nasıl örgütlenmesi gerektiği, Devlet Yayınları Dokümatasyon Merkezi'nin Milli Kütüphane bünyesinde geliştirilmesi ihtiyacından söz edilmiştir.¹⁵³

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-83: Teknolojik açıdan ileri eğitim ve bununla ilgili politikaların yetersizliği konusunda eleştirilerin yanında, TÜBİTAK'ın, bilim ve teknoloji sistemi ile kalkınma planlarını ilişkilendirmediği ve sanayi ile gerekli iletişimi kurmadığı konusunda eleştirileri içerir.¹⁵⁴ Üçüncü planda öngörüldüğü üzere Mili Kütüphane'nin modern kütüphaneciliğin gerektirdiği şartlara erişemediği, halk ve çocuk kütüphanelerinin sayısının artmasına rağmen bunların yurt içinde dengeli dağılımlarının sağlanamadığı belirtilir.¹⁵⁵

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-89: Önceki plan dönemlerinde izlenen sanayi politikaları, teknoloji transferini temel alan bir yapıda olmaları ve ar-ge'ye gerekli önem verilmediği için eleştirilmiştir.¹⁵⁶ Kütüphanelere özel olarak, kütüphanelerin yurt içinde planlı ve dengeli dağılımını sağlamak, ucuz kitap üretiminin teşvik etmek üzere devletin gerekli idari ve mali tedbirleri alması gerektiğinden söz edilir.¹⁵⁷

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-94: İlk kez öncelikli alanlar belirlenmiştir. Bu alanlar; enformasyon teknolojileri, nükleer teknolojiler, ileri malzemeler olarak sıralanmıştır. Bu planda ana hedef, çalışan her 10.000 kişiye düşen araştırmacı sayısının 15'e ve GSYİH'dan ar-ge'ye ayrılan payın %1'e çıkarılması olarak belirlenmiştir.¹⁵⁸

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-00: Türkiye'nin bilgi toplumu ile ilgili stratejilerinin belirlendiği yedinci beş yıllık kalkınma planında, konunun

¹⁵³ Ayşe Güzeldere. "kültür politikaları ve kütüphaneler". a.g.e. s.101

¹⁵⁴ Mehmet Toplu. a.g.e s. 347

¹⁵⁵ Ayşe Güzeldere. "kültür politikaları ve kütüphaneler". a.g.e. s.101

¹⁵⁶ Mehmet Toplu. a.g.e s. 347

¹⁵⁷ Ayşe Güzeldere. "kültür politikaları ve kütüphaneler". a.g.e. s.102

¹⁵⁸ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 347

ekonomik kalkınma ve araştırma boyutunun öne çıktığı görülmektedir.¹⁵⁹ Bunun yanı sıra, önceki planla belirlenen hedeflere ulaşamadığı, bilim ve teknoloji politikalarının diğer sektör politikalarıyla uyumlu olarak belirlenemediği, mal ve hizmet üretiminin, geliştirmeye yönelik ulusal stratejilerin, politikaların ve kalkınma planlarının ana hedefi ele alınmadığı ve bilimsel gelişmenin, teknoloji yeteğinin arttırılması ve eğitim öğretim sistemi ile teknolojinin enterasyonunun sağlanamadığı vurgulanmaktadır.¹⁶⁰ Sorunların çözümü için; ileri teknolojilerin ekonomik alanda etkin kullanımının sağlanması, yeniden üretebilme becerisinin kazanılması, bilim ve teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi, sanayinin araştırma faaliyetlerinde daha etkin olması, ülkedeki tüm araştırma birimlerini içine alacak ar-ge ağının kurulması, yükseköğretimin, eğitim ve araştırma yapısını geliştirmesi, 2000’li yılların başında GSYİH’den ar-ge çalışmalarına %1.5 pay ayrılması, çalışan 1000 kişiye düşen araştırmacı sayısının 15’e çıkarılması hedeflenmektedir.¹⁶¹

Kalkınma planlarında, enformasyon politikasına yönelik görüş ve öneriler, bilim, araştırma, teknoloji ve kültür maddelerinde ele alınmıştır. Bilim, araştırma ve teknoloji maddelerinde sadece bilimsel çalışmalara yönelik enformasyonun elde edilmesine değinilirken, kültür maddelerinde halk kütüphaneleri ile milli kütüphaneye yönelik görüş ve öneriler yer almıştır. “Bilimsel bilgi birikimi ve bilgi akımının sağlanması konusunda, V.Beş Yıllık Kalkınma Planı’na kadar TÜBİTAK/TÜRDOK’tan üniversite kütüphanelerine, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’ndan Devlet İstatistik Enstitüsü’ne kadar birçok kuruluş yetkili görülmüş iken, V. ve VI. Beş Yıllık Kalkınma Planları’nda konu sadece enformasyon teknolojisi bazında ele alınmış ve bu teknolojiye sahip olanların bilgi bankası yaratılması konusunda çalışma yapmaları noktasına gelinmiştir. VII. Beş Yıllık Kalkınma planında ise konu ilk kez bilgi sağlama ve kullanma maddesinde ele alınmış, ulusal veri tabanları ve bilgi sistemi, istatistik altyapısı, veri iletişimi ile ilgili konular sorun olarak tanımlanmıştır. Ayrıca yine bu planın ‘bilim ve teknoloji’ maddesinde ileri teknoloji konularında, bilgi ve teknolojinin elde edilmesini,

¹⁵⁹ Selma (Alpay) Aslan. “21.Yüzyıl toplumunda kütüphanelerin rolü”. *Türk Kütüphaneciliği*. 14:2, 2000 s. 219

¹⁶⁰ Mehmet Toplu. a.g.e. s.347

üretilmesini ve kullanılmasını sağlayacak uluslararası bilgi ağları oluşturulmasının hızlandırılacağı belirtilmektedir.”¹⁶²

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda araştırma geliştirme alanında saptanan hedefler doğrultusunda, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından 1993-2003 yılları için hazırlanmış olan, Bilim ve Teknoloji Politikası’nın 1997’de güncelleme toplantısında, TÜBİTAK’a bağlı olarak, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)’nin kurulması kararlaştırılmıştır. ¹⁶³ Bu kuruma ilişkin daha ayrıntılı bilgiyi Bilgi Politikaları bölümünde bulabilirsiniz.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001- 05: Bu plandada, devletin, ekonomik kalkınma ve toplumsal gelişmede bilginin önemini yeterince kavrayamamış olduğu görülmektedir. Oluşturulan özel ihtisas komisyonlarında, hemen hemen tüm alanların bilgi teknolojisi ve bilgi hizmetleri ile kesişmesine karşın, bunların bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp, planın merkezine oturtulmadığı gözlenmektedir. Bunun yerine her sektör için bilgi teknolojisi ayrı ayrı ele alınacak gibi görülmektedir.¹⁶⁴

3.2.3. Bilim politikaları

Bilim politikası, toplum ve kütüphanenin içiçe olduğu ortamlarda hükümetler, bilimsel çalışmaların değişen sosyal, siyasal, bilimsel ve teknik koşullara göre ulusal çıkarların geride kalmaması ve uluslararası düzeyde ağırlık konulabilmesi için resmi ölçülerde ihtiyaç duyulan düzenlenmelerdir.¹⁶⁵ Bilim politikaları iki yönüyle ele alınabilir. Birincisi, bilim ve teknolojinin yönlendirilmesine ilişkin bilimsel alanları kapsayan, çok disiplinli, akademik bir araştırma ve öğretim konusu olmasıdır. Diğer yönü, ulusal düzeyde, toplumun

¹⁶¹ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 348

¹⁶² Mehmet Toplu. a.g.e. s. 352

¹⁶³ **Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası**: 25 Ağustos 1997 Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurul Raporu. Ankara: TÜBİTAK, 1997 s.51

¹⁶⁴ Yaşar Tonta. “bilgi toplumu ve bilgi teknolojisi”. *Türk Kütüphaneciliği*. 13:4, 1999 s. 369

¹⁶⁵ Tayfun Güllü. “Türk Bilim Politikası ve ulusal enformasyon sistemi: gelişmekte olan ülkeler açısından sosyolojik bir yaklaşım”. *Kütüphane-enformasyon-arşiv alanında yeni teknolojiler ve TÜRK MARC sempozyumu bildiri metinleri*: 1-4 Ekim 1991, Beyazıt Devlet Kütüphanesi/haz. Hasan S. Keseroğlu. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1991 s.91

bilimsel ve teknolojik hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yürüttüğü faaliyetleri yönlendirmek, koordine etmek ve etkilemek amacıyla geliştirilen politikalar olmasıdır.¹⁶⁶

Kalkınma planları dışında, Türkiye’de 1980’den sonra bilim politikalarında ciddi atılımların olduğu görülür. İlk çalışma, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından hazırlanan, Türk Bilim Politikası 1983-2003’dır. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun bağlı olduğu örgütlenmeden bir kaç cümle ile söz etmek istiyorum. Bakanlar Kurulu, bilim ve teknoloji politikalarının, kalkınma planlarında yer aldığı biçimde yürütülmesinden en üst düzeyde sorumlu organdır. 1983’te başbakan, ilgili bakanlar ve kuruluşların yöneticilerinden oluşan ve sekreteryaya görevi TÜBİTAK tarafından yürütülecek Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) oluşturulmuştur. Bu kurum, Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikalarının oluşturulmasından sorumlu en üst düzeydeki organdır.¹⁶⁷ Bu dokümanda, Türkiye’deki bilimsel ve teknolojik sorunlar ayrıntılı olarak tanımlanırken, bilim ve araştırmanın alt yapı ve hizmet sektöründeki gelişmeye katkısının sağlanması amaçlanmıştır. Bunların gerçekleşmesi için, ar-ge harcamalarının GSYİH’ya oranının 90 yılında %1’e, 2000 yılında %2’ye çıkarılması, çalışan 10.000 kişiye düşen araştırmacı sayısının 90 yılında 15 ve 2000 yılında 30’a çıkarılması, ekonomi, eğitim ve bilim-araştırma sistemleri arasında uyum sağlanması hedeflenmiştir.¹⁶⁸

Türkiye’de bilim ve enformasyon politikası arasındaki ilişki, ilk kez ciddi biçimde Türk Bilim Politikası 1983-2003 adlı bu dokümanda ele alınır. Enformasyon alt yapısı incelenirken yalnızca Savunma Bakanlığı ARGE Dokümantasyon merkezi’nden söz edilen belgede, TÜBİTAK/TÜRDOK’un çalışmalarından ayrıntılı olarak bahsedilmektedir. Bu politika içerisinde; toplumun enformasyonun yararı konusundaki bilinç eksikliği, devlet ve hükümetin desteğinin eksikliği, yaptırımı olan, koordinasyonu sağlayacak bir üst yapının olmadığı, enformasyon konusundaki eğitim yetersizliği, ulusal sistemin planması ve bir sistem yaklaşımı içerisinde

¹⁶⁶ Namık Kemal Pak. **Yeni milenyumda bilim-teknoloji politikaları: stratejik yaklaşım.** Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2001 s. 1

¹⁶⁷ Namık Kemal Pak. a.g.e. s. 4

bütünleşmenin gerekliliği, Türkiye'nin bu alanda yaşadığı sorunlar olarak sıralanmıştır. Bu sorunların çözümü olarakda, ülkenin enformasyon politikasının, bilim ve araştırma politikasının bir parçası olarak yürütülmesi, üst düzey yaptırım gücü olan bir yapıya ihtiyaç olduğu ve bunun Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu olması gerektiği, gerekli birikime sahip olan TÜRDOK'un ana merkez olması gerektiği, enformasyon alanında insan gücünün önemli olduğu ve bu nedenle mevcut kütüphanecilik bölümlerinin eğitimlerinin gözden geçirilmesi gerektiği, standartlaşmanın gerekliliği sayılmaktadır.¹⁶⁹

Yine Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, 1993 yılında toplanarak, 1993-2003 bilim politikasını saptamış ve çalışan 10.000 kişiye düşen araştırmacı sayısının 15'e çıkarılması, ar-ge harcamalarının GSYİH içindeki payının %1'e yükselmesi, Türkiye'nin bilime katkısı açısından dünya sıralamasında otuzunculuğa erişmesi, özel kuruluşlarının ar-ge harcamalarına ayırdığı payın ülke harcamaları içinde %30'luk pay alması hedeflenmiştir.¹⁷⁰ Bu belgede, bilgiye erişimin büyük önem taşıdığı ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, bu gibi pahalı girişimlerde akılcı davranılması gerektiğinden yola çıkarak, ülkeye bilgi akımını sağlayacak bir Bilgi Teknolojisi Merkezi kurulması ve bilgiyi ülkenin her tarafına yayabilecek bir ağ kurulması ve kurulmuş yerel ağların birleştirilmesi ön görülmüştür. Bu alanda TÜBİTAK'ın koordinaatör olmasından söz edilmiştir.¹⁷¹

TÜBİTAK, hükümete 1996-1997 yılları için bir tür acil eylem planı sunmuştur. Bu belgede, bilim ve teknoloji alanında yetkinleşmenin zorunlu olduğu Türkiye'de, bunun gerçekleşmesi için ulusal inovasyon sistemini kurmaya bağlı olduğu, konunun ekonomik, siyasi, toplumsal boyutlarıyla sistemsal bir bütünlük içinde ele alınması gerektiği ve tüm bu gelişmelerin hayata geçirilmesi için devlete önemli görevler düştüğü vurgulanmaktadır.¹⁷²

¹⁶⁸ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 348

¹⁶⁹ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 353

¹⁷⁰ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 348

¹⁷¹ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 354

¹⁷² Mehmet Toplu. a.g.e. s. 349

Türkiye’de bilim politikasının saptanması ve uygulamaya koyulması çalışmaları, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 99 yılında Toplu’nun makalesinde, 10000 kişiye düşmesi planlanan araştırmacı sayısının 15 yerine 6 olduğunu, GSYİH’ndan ar-ge çalışmalarına ayrılacak payın %1 olması hedeflenirken %0.4 olması, bu olumsuz sonuçlanmaya örnek olarak verilebilir. İstenilen sonuçlara ulaşılamamasının nedenleri:

- Saptanmaya çalışılan bilim politikaları uygulama olanağı bulamamış, birer öneri dokümanı olmaktan ileri gidememiştir.
- Bilim politikası çalışmalarının her biri, Türkiye’de bilim politikası olmadığı düşüncesinden hareketle, kendisinden bir öncekini yok sayarak oluşturulmuştur.
- Siyasi parti ve iktidarlar, bilim politikasına gereken önemi ve desteği vermemiştir.
- Bilimsel çalışmaların büyük ölçüde üniversitelerle sınırlı kalmış olması¹⁷³

1993 yılında saptanan hedefler arasında bulunan, Türkiye’nin dünya bilimsel literatürüne katkısı açısından dünya sıralamasında otuzunculuğa erişmek, ulaşılan tek hedef olmuştur. 2001 yılında yirmibeşinci sıraya yükselen Türkiye’nin mucizevi olarak değerlendirilen bu gelişmenin¹⁷⁴ olumlu olmasının yanında, Türk bilim dünyası adına olumsuz biçimde eleştirilecek yanı da vardır. Bu gelişme, Türk bilim adamlarının uluslararası literatürde yaptıkları çalışmaların ne oranda yükseldiğini göstermekte ancak ulusal çalışmalarımızın uluslararası düzeyde değerlendirildiğini göstermemektedir.¹⁷⁵

1997 yılında, bilim politikası üzerinde yapılan güncellemeler ve alınan kararlar doğrultusunda, TÜBİTAK bünyesinde kurulan ULAKBİM, üniversite ve ar-ge kurumlarının ulusal ve uluslararası düzeyde, bilgi kaynaklarına elektronik ortamda ve hızlı erişimini sağlamak ve öğretim ve araştırmayı bütünleştirmek amaçlı kurulmuştur.¹⁷⁶ ULAKBİM başkanı Yaşar Tonta, ULAKBİM’in amacını, “Türk üniversite ve araştırma geliştirme kurumlarında çalışan araştırmacıların iletişim

¹⁷³ Mehmet Toplu, a.g.e. s. 350-51

¹⁷⁴ Namık Kemal Pak, a.g.e. s. 8

¹⁷⁵ Mehmet Toplu, a.g.e. s. 350

ihtiyaçlarını karşılamak için ulusal akademik ağ alt yapısını kurmak ve bu ağ aracılığıyla elektronik kütüphane ve bilgi hizmetleri sunmak” olarak belirtmiştir. TÜBİTAK bünyesinde hizmet veren Enformasyon Hizmetleri Müdürlüğü ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bünyesinde hizmet veren Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı’nı devralarak göreve başlایa ULAKBİM, Ulusal Akademik Ağ (ULAK-NET) ve Ulusal Bilgi Merkezi (UBİM) adlı iki birimden oluşmaktadır. ULAK-NET, Türkiye çapında tüm eğitim ve araştırma kurumlarını birbirine bağlayacak bir veri iletişim ağı kurmak ve bu ağ aracılığıyla bilgi hizmeti vermek amacındadır. UBİM ise, Türk üniversite ve araştırma-geliştirme kurumlarında çalışan araştırmacıların gereksinimlerini karşılamak üzere bir elektronik kütüphane ve bilgi sistemi kurmak amacıyla kurulmuştur.¹⁷⁷

Türkiye’de bilim politikasının saptanması yönünde, özellikle planlı kalkınma döneminden itibaren, hedeflerin belirlendiği bu çalışmaların sonuca ulaşamadığı ancak Türk Bilim Politikası oluşturma adına yapılmış önemli çalışmalar olduğu görölmektedir. Bilginin kullanıma sunulmasından çok onun kullanımına ilişkin bu gelişmelerde, her ne kadar bilim ve teknoloji üretiminden bahsedilsede, sonuçtaki söylemler ve uygulamalar teknolojinin ya da bilginin transferinde öteye gitmemiştir.¹⁷⁸ Ancak burada üzerinde durulması gereken nokta, herşeyden önce enformasyon politikasının eksikliğidir. Bu konuda girişimler olsaydıda, devlet desteğinin eksik kalacağı ve başarısızlıkla sonuçlanacağı açık olmasına karşın, bilim politikasının sağlam bir temelde gerçekleşmesi öncelikle enformasyon politikası oluşturulmasına gerektirir. Enformasyon politikası, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda tüm sektörlerin, bilginin ortaya çıkmasından kullanımına kadar birleşik/bütünleşik bir yapı getireceğinden, bilim politikasında hedeflenenleri gerçekleştirecek, sektörler arası ilişki zaten sağlanmış olacaktır. Enformasyon politikası ile ilgili kurum, kuruluş, görev, ve kişiler tanımlandığından, gerçekleşmesi olası hedefler ve sağlıklı oluşumlar elde edilmesi mümkün olacaktır.

¹⁷⁶ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 354

¹⁷⁷ Yaşar Tonta. “ulusal bilgi ağları ve ULAKBİM”. 33. Kütüphane haftası bildirileri.(31 Mart-6 Nisan 1997, Ankara/haz. Bülent Yılmaz. Ankara: TKD, 1997 s. 62-65

Bilim politikalarının oluşturulmasında, olumsuz sonuçların ortaya çıkmasındaki en büyük etkenlerden biri olan devlet desteğinin eksikliği, yalnızca bunları kendi politikaları olarak kabul etmemeleri biçiminde değil, aynı zamanda yanlış yasal düzenlemeler, atamalarda da ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁹ Çoğu kez en önemli sorun, hedeflenen alanlara ilişkin yeterli bilgisi olmayan hükümet düzeyindeki sorumluların, başka kurum/kuruluş/kişilerce hazırlanmış politika ya da önerilerin önemini kavrayamamış olmasıdır.

¹⁷⁸ Mehmet Toplu. a.g.e. s.355

¹⁷⁹ Mehmet Toplu. a.g.e. s. 358

SONUÇ

Çalışmanın sonunda, Avrupa Birliği'nde bilgi toplumu olma sürecinde, enformasyon hizmeti sağlayıcısı olarak kütüphanelerin yerinin üst düzey politikalarla belirlenmiş, program ve projelerle uygulamaya konulmuş olmasına karşılık, Türkiye'de kütüphaneleri konu alan devlet/hükümet düzeyinde saptanmış politika ya da programlar olduğu ancak bunların yetersiz oluşlarının yanı sıra işlerlik kazanmamış çalışmalar olduğu görülmüştür.

Türkiye henüz Enformasyon Toplumunun gereklerini karşılayamamaktadır. Avrupa Birliği'nde, enformasyonun halk düzeyine indirilmesi yani herkes tarafından erişilebilmesi ve kullanılabilmesi, bir yandan kültür çeşitliliği korunurken bir yandan Avrupa kültürünün oluşturulması, kültür mirasının korunması, eğitimi yaşamın her aşamasına yayma çabaları ile yaşamboyu öğrenim kavramının önem kazanması, enformasyon toplumunun gereklerinin karşılandığı görülmektedir. Türkiye'de enformasyon toplumu olma yolundaki göstergeler, internetin kullanımının artması ve bilgi teknolojilerinin transferinden ibarettir.

Avrupa Birliği'nde kütüphaneler enformasyon toplumu çalışmalarının bir uzantısı olarak önem taşımaktadır. Avrupa Birliği 90'lı yılların başında enformasyon toplumu çalışmalarına başlamıştır. Enformasyona erişim ve kullanımının kütüphaneler aracılığı ile sağlanabileceği bilinci, çerçeve programlarda kütüphaneler konusuna ayrı bir bölüm altında yer verilmesine neden olmuştur. Enformasyon toplumu çalışmalarının amaçlarından biri olan kültürel mirası koruma alanında, kütüphanelerin enformasyonu toplama, düzenleme ve yayma işlevleri oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle beşinci çerçeve programında gözlendiği üzere, kütüphaneler enformasyon toplumunun ana öğelerinden biridir. Türkiye'de kütüphaneler bu bağlamda ele alınmamaktadır. Enformasyon toplumu çalışmalarının, internete erişimin artması ve enformasyon alt yapısı oluşturma programı ile başlamış olduğu kabul edilebilir ancak bu programda kütüphaneler yer almamaktadır.

Avrupa Birliği'nde kütüphaneler üst düzey politikalarda yer almakta, bu politikalar program ve projelerle uygulama alanları bulmaktadır. Avrupa Birliği'nde çerçeve programlar, birliğin araştırma geliştirme politikalarının şekillendirildiği programlardır. Çerçeve programlar Komisyon tarafından kabul edilmiştir, dolayısıyla resmi niteliği vardır. Bu politikaları yaşama geçirmek için hazırlanan program ve projelerde Komisyon tarafından onaylanır ve Birlik tarafından finanse edilir. Kütüphaneler ile ilgili program ve projeler içinde durum aynıdır. Alanımıza ilişkin program ve projelerin, Komisyon tarafından onaylanarak yürürlüğe girmesi, bunların başarı ve sürekliliğini sağlarken, denetimide beraberinde getirir ve tek tek kişi ya da kurumlara bağlı aksaklıkları ortadan kaldırır. Türkiye'de bugüne dek kütüphaneler üst düzeyde, kalkınma planları ve bilim politikaları ile ele alınmış ancak bunlar çoğunlukla durum tespiti yapan çalışmalardır. Yapılan tespitlerde olumsuz olan noktalar yetersiz, eksik yapıda uygulamalarla giderilmeye çalışılmış ya da çoğu zaman hiç bir girişimde bulunulmamış veya bulunulamamıştır. İlk kalkınma planımızla Türkiye'de 1965'te kurulan araştırma ve geliştirme çalışmalarını sağlamakla yükümlü TÜBİTAK, üniversite kütüphaneleri ile olduğu gibi diğer kütüphane türleri ile yeterli işbirliğine girmemiştir. Bu kütüphane türlerinden en önemlisi Milli Kütüphanedir. Kurulduğu yıl, yurtiçinde enformasyon akımını sağlamak üzere TÜRDOK, bugün enformasyon kaynaklarına elektronik ortamda ulaşımı sağlama amaçlı ULAKBİM gibi merkezlere sahip olan TÜBİTAK, Türkçe bilgiye erişimi mümkün kılacak, kolaylaştıracak ve hızlandıracak bir yapıda değildir. Ülkede üretilen bilgiyi bünyesinde toplamakla yükümlü olan Milli Kütüphane ile işbirliği olmaksızın, TÜBİTAK'ın üniversite ve araştırma kütüphanelerine, araştırmacılara sağlıklı enformasyon sağlaması olanaksızdır. Yalnız yabancı kaynaklara ulaşımı sağlama ya da kolaylaştırma, Türkçe bilimsel literatürün oluşturulmasını zorlaştırması açısından yetersiz bir yapıdır.

Avrupa Birliği'nde araştırma geliştirme faaliyetleri içerisinde, kütüphanelere ilişkin yapılanmaların öncelikli amacı, üretilen bilgiden haberdar olma, enformasyona herkesin ulaşımını sağlama, kültürel mirası koruma, bilgi edinmenin sürekli bir eylem olduğu bilinci ile yaşamboyu öğrenimi desteklemektir. Türkiye'nin bu anlamda, ülkede üretilen bilginin tümüne erişememe sorunu vardır. Bunun en

büyük sebebi derleme kaçaklarını engelleyemeyen bir derleme yasası olmasıdır. Bunun yanı sıra üretildiği saptanan bilgiye ulaşım sorunu vardır. Fiziksel olarak, derleme kütüphaneleri ziyaret edilmediği sürece, kaynağın varlığından haberdar olmak olanaksızdır. Kültürel mirası koruma konusunda yerel bilgis son derece önemlidir ki bunu toplaması, düzenlemesi ve yayması gereken kuruluş halk kütüphaneleridir. Ülkemizde halk kütüphaneleri yetersiz mali kaynak, nitelsiz insan gücü, yer problemi gibi pek çok problemle karşı karşıyadır. Daha çok ilköğretimi destekleyen bir yapıda, okul kütüphanelerinin görevlerini üstlenmiş durumdadırlar. Ülkemizde halk kütüphaneleri, Avrupa'da olduğu üzere halkın Internet erişim noktaları halinde değildirler. 2002 yılında Türkiye'nin katıldığı PULMAN-XT projesi ile, halk kütüphanelerinin durumunu iyileştirme konusunda olumlu beklentiler vardır. Ancak bu çalışmaların hükümet değişikliği, mali kaynak ve nitelikli insangücü yetersizliği tehlikesi yaşadığı, bireysel çabalarla sürdürülmekte olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Saydığımız bu olumsuz noktaların varlığına rağmen bu çalışma, aynı tür girişimlere yol açabilecek olumlu bir gelişmedir. Birlik içinde üretilen bilgiye ulaşım amaçlı, kütüphanelerarası işbirliği, ağlaşma, ağ üzerindeki bilgilere kütüphanelerden erişim, dermeleri sayısallaştırma konularına ağırlık verilmektedir. Türkiye'de kütüphanelerarası işbirliğinin, üniversite kütüphaneleri arasında var olduğunu söylemek mümkündür. Bunu kütüphanelerarası ödünç verme, doküman sağlama, veritabanlarının satın alınmasına konsorsiyum çalışmaları ile örneklendirmemiz mümkündür. Aynı biçimde üniversite ve araştırma kütüphaneleri arasında ağlaşma çalışmalarının varlığından söz edilebilir. Bugün buna örnek olarak ULAK-NET kanalıyla birbirine bağlı kütüphaneler ve OBES kanalı ile kaynak paylaşımına giden Ankara üniversiteleri verilebilir. Türkiye'de ağlaşma ve dermeleri sayısallaştırılması için gerekli altyapı ülkenin her yerinde mevcut değildir. Çoğu üniversite ve araştırma kütüphanelerinin Internet bağlantısı olduğundan, ağlaşma mümkün olabilmektedir. Ülkemizde yine üniversite kütüphaneleri dermelerinde elektronik dergi ve veritabanlarının yaygınlaşmasına karşılık, basılı materyallerin sayısallaştırılmasına ilişkin çalışmalar yaygın değildir. Bu konuda örnek verilebilecek çalışmalar, kimi üniversite kütüphanelerinde slaytların sayısallaştırılması ve elektronik rezerv koleksiyonlarıdır.

Avrupa'nın kütüphanelerarası işbirliği, ağlaşma, dermeleri sayısallaştırma yönündeki aktivitelerinin, kütüphane kaynaklarının elektronik ortamda birliğin her yerinden erişilebilir olması, kaynak paylaşımı gibi sonuçları olmuştur. Bu sonuçlar aynı zamanda birliğe üye ülkelerin bilimsel literatürünün sağlıklı gelişimini sağlarken, dünya bilim literatürüne katkılarını kolaylaştırmaktadır. Bunun nedeni, araştırmacıların ülke dışında üretilen enformasyona ulaşabilmelerinin yanı sıra, kendi ülkelerinde üretilen enformasyona da ulaşabiliyor, kullanabiliyor ve tekrar üretebiliyor olmasıdır. Önceki paragraflarda belirtildiği gibi, Türkiye'nin enformasyon alanında en önemli sorunlarından biri kendi ürettiği enformasyona ulaşamamasıdır. Bunun dolaylı bir sonucuda, ülkedeki araştırmacıların daha kolay ulaşılabilir olan yabancı bilgiye eğiliminin artmasıdır. Yabancı bilimsel bilginin kolay ulaşılabilirliği onun takibini, yenilikleri yakalaayı mümkün kılmaktadır. Böylelikle Türk araştırmacılar, ülkemizde üretilen bilgiyi kullanıp, onu yeni bilgiye dönüştürmek yerine, yabancı literatürden yararlanarak çalışmalarını sürdürmektedirler. Ülkemizde bu sirkülasyonu destekleyen yapılar mevcuttur. Örneğin Türk araştırmacılarının yabancı dergilerde ne kadar sayıda yayın yapmış oldukları, Türk Bilim dünyası için gerçek bir başarı olarak algılanırken bunun eksik yanları tartışılmamaktadır. Bu veri, Türkçe bilimsel literatür düzeyini yükseltmek ya da Türkiye'nin dünya bilim literatürüne katkısını göstermek yerine, yurt dışında bilimselliği onaylanmış dergilerde ne kadar kez yer alındığının göstergesidir.

Avrupa Birliği'nde kütüphanecilik alanında dernekleşme ya da lobi faaliyetlerinin, üst düzey politikalar oluşturmada söz hakkı vardır. Dernek olarak IFLA, LIBER ve EBLIDA, çerçeve programların oluşum sırasında verdikleri öneriler ve önerilere belirlenen politikalara yer verilmesi söz konusudur. Türkiye'de ulusal anlamda alanımızda Türk Kütüphaneciler Derneği ve yalnız üniversite kütüphanelerini kapsayan ÜNAK derneği vardır. Ülkemizde, kütüphane ve enformasyon hizmetleri alanındaki dernekler üst düzey politikalarda söz sahibi değildir ve bugüne dek TKD'nin alanımızla ilgili verdiği önerilerin dikkate alındığı olmamıştır. Avrupa'da hizmetlerin geliştirilmesi açısından önemli yer tutun lobileşme hareketlerinin ülkemizde var olamadığı söylenebilir. Bunu bireylerin ve kurumların bir diğerine karşı daha iyi olma kaygısının işbirliğini engellemesi ile açıklayabiliriz.

Üst düzey politikalar oluşturmada, kütüphanecilere söz düşmesinin asıl nedenlerinden biride, henüz ülke yönetimince kütüphanecilik mesleğinin eğitim alınan profesyonel bir iş alanı olduğunun farkına varılmamış olduğudur.

KAYNAKÇA

AB Genel Sekreterliği. [Çevrimiçi] Elektronik adres:
www.absg.gov.tr/ab_kurumlar.htm [2002]

About EBLIDA. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org/about.htm [2002]

About Information Society Promotion Office. [Çevrimiçi] Elektronik adres:
http://europa.eu.int/ISPO/basics/i_history.html [2002]

Alkan, Nazlı. “üniversite kütüphaneleri ve ulusal bilgi politikası”. **Türk Kütüphaneciliği.** 11:3, 1997

Aslan, Selma (Alpay). “21. yüzyıl toplumunda kütüphanelerin rolü”. **Türk Kütüphaneciliği.** 14:2, 2000

Aslan, Selma. “Avrupa Birliği ve kütüphaneler”. **Kütüphane Haftası (26 Mart-1 Nisan 2001).** [Çevrimiçi] Elektronik adres:
<http://www.britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb.htm>. [2001]

Aslan, Selma. “Bilgi Toplumu ve Kütüphaneler”. **Bildiriler: Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl kütüphanecilik kurultayı (30 Kasım-1 Aralık 1989-Ankara) /haz. Doğan Atılğan; Fahrettin Özdemirci. TKD: Ankara, 1990**

Aslan, Selma. “ulusal bilgi politikası sorunsalına pragmatik bir yaklaşım”. **Türk Kütüphaneciliği.** 11:3, 1997

Aslan, Selma. **Küreselleşme –Avrupa Birliği ve bilgi hizmetleri; 36. Kütüphane Haftası bildirileri. TKD; Ankara, 2000**

Atılğan, Doğan. “Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de bilgi hizmetleri”. **Türk Kütüphaneciliği.** 16:2, 2002 s. 156

Avrupa Birliği Yolunda bilgi toplumu ve e-Türkiye. İstanbul: TÜSİAD, 2001

Avrupa Topluluğu ve Türkiye. 2. bs. [Ankara]: T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1993

Baysal, Jale. **Kitap ve kütüphane tarihine giriş.** 2. bs. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1992

Bulaç, Ali. **Avrupa Birliği ve Türkiye.** İstanbul: Eylül Yayınları, 2001

Canbolat, İbrahim S. **Uluslarüstü siyasal sistem: Avrupa Topluluğu-AB örneği .** Bursa: Ezgi Kitabevi, 1994

Çapar, Bengü. "bilgi çağında Türkiye'nin bilgi erişim sorunları". **Kütüphane-enformasyon-arşiv alanında yeni teknolojiler ve TÜRKMARCSempozyumu bildiri metinleri: 1-4 Ekim 1991**, Beyazıt Devlet Kütüphanesi/haz. Hasan S. Keseroğlu. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1991

Çapar, Bengü. "bilgi politikası". **IFLA 1995'e doğru Türk kütüphaneciliği sempozyumu ve I. Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Konferansı Bildirileri**. Ankara: TKD, 1997

Çapar, Bengü. "Türkiye'de bilgi politikası ve kullanıcılar". **Kültür politikaları ve...: 34. Kütüphane haftası bildirileri (30 Mart-5 Nisan 1998, Ankara)**. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1998

Çelenkoğlu, Ersin. "Avrupa Birliği ve Türkiye". **Türk Kütüphaneciliği**. 14:1, 2000

CELIP Introduction. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.eblida.org/celip/intro/intro.htm> . [2002]

CELIP. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.eblida.org/celip/projects/proj.htm>. [2002]

EBLIDA Constitution. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org/eblida/constitution.htm . [2002]

EBLIDA Projects. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.eblida.org/projects/projects.htm> . [2002]

EBLIDA Strategy for the Future 3.0. Nisan 2001. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org . [2002]

EBLIDA Strategy for the Future-Outline Plan. November 2000. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.eblida.org . [2002]

Eğitim işbirliğinde Avrupa boyutu Socrates ve Türkiye. Ankara, 26 Mart 2000 (AEGEE-Avrupa Öğrencileri Forumu İstanbul ve Ankara üyeleri tarafından hazırlanmıştır.)

Gülle, Tayfun. "Türk Bilim Politikası ve ulusal enformasyon sistemi: gelişmekte olan ülkeler açısından sosyolojik bir yaklaşım". **Kütüphane-enformasyon-arşiv alanında yeni teknolojiler ve TÜRKMARCSempozyumu bildiri metinleri: 1-4 Ekim 1991**, Beyazıt Devlet Kütüphanesi/haz. Hasan S. Keseroğlu. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1991

Güzeldere, Ayşe. "kültür politikaları ve kütüphaneler". **Kültür politikaları ve...: 34. Kütüphane haftası bildirileri (30 Mart-5 Nisan 1998, Ankara)**. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1998

Information Society Promotion Office. [Çevrimiçi] Elektronik adres:
<http://europa.eu.int/ISPO/basics> . [2002]

Karluk, Rıdvan. **AB ve Türkiye.** İstanbul: İMKB, 1996

Merola, Giovanna. "Overview of the Telematics for Libraries Programme: key issues and achievements". **Consolidating the European Libraries Space Conference Proceedings. 17th – 19th November 1999 Luxemburg.** [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.cordis.lu/libraries/events/fp4ce/speech/merola.html [2002]

Moore, Nick. '**Enformasyon politikalarına küresel bakış**'. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/moore.htm> [2002]

Pak, Namık Kemal. **Yeni milenyumda bilim-teknoloji politikaları: stratejik yaklaşım.** Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2001

PULMAN. [Çevrimiçi] Elektronik adres:
<http://www.pulmanweb.org/about/about.htm> . [2002]

Tonta, Yaşar. "bilgi toplumu ve bilgi teknolojisi". **Türk Kütüphaneciliği.** 13:4, 1999

Tonta, Yaşar. "Türkiye'de bilgi hizmetleri ve Internet: temel sorunlar ve politika geliştirme". **Türk Kütüphaneciliği.** 11:3, 1997

Tonta, Yaşar. "ulusal bilgi ağları ve ULAKBİM". **33. Kütüphane haftası bildirileri./haz. Bülent Yılmaz.** Ankara: TKD, 1997

Toplu, Mehmet. "Türkiye'de ulusal enformasyon ve bilim politikaları alanındaki yaklaşımlar". **Türk Kütüphaneciliği.** 13 (4), 1999

Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası: 25 Ağustos 1997 Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurul Raporu. Ankara: TÜBİTAK, 1997

Uysal, Neşe Can. "enformasyon politikaları ve Türkiye'deki durum" **Prof. Dr. Berin Yurdadoğ'a armağan./haz. Fahrettin Özdemirci; Yusuf Kayan.** Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1994.

Yontar, Aysel. "bilgi çağı ve Türkiye'deki bilgi hizmetlerinin planlanması: kavramsal bir yaklaşım." **Jale Baysal'a armağan./haz. Hasan S. Keseroğlu.** İstanbul:Yapı Tasarım Üretim; İst. Ün. Ed. Fak. Kütüphanecilik Bölümü, 1993